

บทที่ 2

ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการชะลอฟ้องในคดีอาญา การบังคับสิทธิทางทรัพย์สินทางปัญญาในการละเมิดสิทธิบัตร

ผู้วิจัยได้ศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีการชะลอฟ้องมาบังคับใช้ เมื่อเกิดการกระทำ ความผิด ในกรณีของการละเมิดสิทธิบัตร ทั้งนี้ ได้นำหลักการและแนวคิดต่างๆ มาพิจารณา เช่น หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับมาตรการชะลอฟ้อง แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ เป็นต้น มาพิจารณาร่วมกับแนวคิดทฤษฎีกฎหมายอาญา และมาตรการลงโทษอาญาใน รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดดังกล่าว ที่มีบทลงโทษทางอาญา

เนื่องจากมาตรการชะลอฟ้องเป็นมาตรการหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมในชั้น ก่อนฟ้องคดีอันเป็นมาตรการที่ช่วยเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก อีกทั้ง เป็นมาตรการที่ช่วยแก้ปัญหาในกระบวนการยุติธรรมหลายด้าน ซึ่งประเทศไทยยังมีได้มีการนำ มาตรการชะลอฟ้องมาใช้กับผู้กระทำความผิดฐานละเมิดสิทธิบัตร ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

2.1 ประวัติและวิวัฒนาการของการชะลอฟ้อง และความหมายของการชะลอฟ้อง

2.1.1 ประวัติและวิวัฒนาการของการชะลอฟ้อง

เมื่อปี พ.ศ. 2523 ประเทือง กิริติบุตร ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และขณะนั้นพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เห็นควรให้นำ กฎหมายชะลอฟ้องมาใช้ในประเทศไทยกับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทเพียงอย่างเดียว เนื่องจากขณะนั้นประเทศไทยประสบปัญหานักโทษล้นเรือนจำ โดยให้พนักงานอัยการมีอำนาจ หน้าที่ออกคำสั่งชะลอฟ้องและกำหนดเงื่อนไขในการชะลอฟ้อง แต่กฎหมายในยุคสมัยนั้นเป็นอัน ตกไปเมื่อคณะรัฐมนตรีสิ้นสุดลง¹

ต่อมาปี พ.ศ. 2544 คณะรัฐมนตรีได้ศึกษาเกี่ยวกับมาตรการชะลอฟ้อง รวมถึง การดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 และมาตรการอื่นรวม

¹ ธาณี เสนาธิปดี. (2561). *บทบาทของศาลในการตรวจสอบการชะลอฟ้องคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร มหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 65.

10 มาตรการ โดยมีการแก้ไขปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. เรื่อยมาหลายฉบับ เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามร่างพระราชบัญญัติทุกฉบับ ยังไม่สามารถตราเป็นกฎหมายเพื่อบังคับใช้ได้ ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ยังไม่สามารถกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนได้ว่าหน่วยงานใดในกระบวนการยุติธรรมที่มีอำนาจหน้าที่ในการชะลอการฟ้อง เป็นต้น

ต่อมาได้มีร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ซึ่งการชะลอฟ้องเป็นมาตรการหนึ่งในร่างพระราชบัญญัตินี้ และได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยกระทรวงยุติธรรมและสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นหน่วยงานตรวจสอบพิจารณา ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นเรื่องเสรีที่ 916/2556 ซึ่งอยู่ในขั้นตอนระหว่างรอเสนอคณะรัฐมนตรีและสภานิติบัญญัติแห่งชาติสภาพักฎหมายได้ให้ความเห็นชอบและประกาศบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามการชะลอฟ้องต้องอยู่ในหลักการและเหตุผลกล่าว คือ ต้องเป็นคดีอาญาที่มีการกระทำ ความผิดไม่ร้ายแรงโดยมีเจตนาเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้แก้ไขปรับปรุงตัวกลับตัวเป็นคนดีคืนสู่สังคมโดยผู้กระทำความผิดต้องรู้สำนึกในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น และพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งคดี จึงจะสามารถนำวิธีการชะลอฟ้องมาใช้ในคดีนั้นได้ ซึ่งการใช้วิธีการชะลอฟ้องต้องใช้ควบคู่กับวิธีการคุมความประพฤติ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันก่อให้เกิดการกระทำความผิดนั้น โดยวิธีการคุมความประพฤติถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด หากผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามวิธีการคุมความประพฤติที่ได้กำหนดไว้จะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีมลทินติดตัว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวิธีการดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และสังคม กล่าวคือผู้ต้องหาอาจกลับตัวกลับใจเป็นคนดี และไม่มีประวัติติดตัว หรือไม่มีมลทินติดตัว ผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าเสียหายตามสมควร ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าการนำตัวผู้กระทำความผิดไปดำเนินคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งมีการพิจารณาและลงโทษต่อผู้กระทำความผิด² อย่างไรก็ตามภายหลังที่ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ยังไม่เป็นบทกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ เนื่องจากหน่วยงานผู้เสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ขอลอนร่างพระราชบัญญัตินี้ จากการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อนำกลับมาทบทวนอีกครั้ง

² เฉลิมศรี บรรจง. (2561). *มาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา : ศึกษาระบบชะลอฟ้อง*. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 59–60.

ก่อนที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติจะพิจารณา ทำให้ในปัจจุบันร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวยังไม่เข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติแต่อย่างใด³

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประเทศไทยได้นำร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. ขึ้นมาพิจารณาอีกครั้ง โดยคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ได้มีการประชุมหารือกัน และมีการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้อง ตามแนวทางจัดทำและเสนอร่างกฎหมายตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 77 เพื่อให้มีร่างกฎหมายชะลอการฟ้องที่สมบูรณ์และเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน⁴ และปัจจุบันหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้ให้ความร่วมมือในการกร่างกฎหมายชะลอการฟ้องจนสำเร็จ ซึ่งขณะนี้ร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวอยู่ระหว่างการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และจะนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาคืบต่อไป⁵

2.1.2 ความหมายของการชะลอการฟ้อง

ความหมาย “การชะลอการฟ้อง” ตามร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... มาตรา 3 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การที่พนักงานอัยการพิจารณาสำนวนการสอบสวนแล้ว เห็นสั่งฟ้องคดี แต่มีเหตุที่ไม่ออกคำสั่งฟ้องคดี โดยอาจกำหนดเงื่อนไขและระยะเวลาการคุมความประพฤติหรือเงื่อนไขอื่นให้ผู้ต้องหาปฏิบัติเพื่อระงับคดีอาญา”⁶

ดังนั้น พนักงานอัยการจึงมีอำนาจในการสั่งชะลอการฟ้องสำหรับคดีที่มีมูล เมื่อพิจารณาแล้ว เห็นว่าคดีนั้นมีมูลที่สามารถนำการชะลอฟ้องมาใช้ได้ นอกเหนือจากอำนาจในการสั่งฟ้องคดี หรือการสั่งไม่ฟ้องคดี ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 กล่าวคือการชะลอการฟ้อง เป็นการออกคำสั่งของพนักงานอัยการที่มีคำสั่งไม่ฟ้องคดีโดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตาม โดยนำวิธีการคุมความประพฤติ หรือการกำหนดเงื่อนไขอื่นตามที่พนักงานอัยการเห็นควร มาบังคับใช้กับผู้กระทำความผิด และหากผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามคดีอาญานั้นเป็นอันสิ้นสุดลง โดยไม่ต้องฟ้องร้องคดีต่อศาลตามกระบวนการพิจารณาคดีอาญา กระแสหลัก

³ ศิริชัย วิชชุวรากร. (2561). *มาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา : บทวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... และกรณีศึกษาต่างประเทศ (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ: ชัน แพคเก็จจิ้ง. หน้า 3.

⁴ สถาบันนิติวัชร์. (2565). *สรุปงานเสวนาทางวิชาการ เรื่อง ชะลอฟ้อง เพื่ออะไร เพื่อใคร ครั้งที่ 2 : ทิศทางประเทศไทย จากอดีต ถึงปัจจุบัน. เอกสารเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรม*. หน้า 2.

⁵ สถาบันนิติวัชร์. (2565). *สรุปงานเสวนาทางวิชาการ เรื่อง ชะลอฟ้อง เพื่ออะไร เพื่อใคร EP.3 : เปิดร่างกฎหมายชะลอการฟ้อง. เอกสารเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรม*. หน้า 2.

⁶ ร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. ... มาตรา 3.

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการชะลอฟ้องในคดีอาญา

2.2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ.

หลักการและแนวคิดพื้นฐานของร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. คือ สังคมไทยจำเป็นต้องมีมาตรการชะลอฟ้องเนื่องจาก เมื่อผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดต่อกฎหมายโดยความพลั้งพลาด ย่อมต้องถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา รับโทษจากการกระทำความผิดทางอาญานั้น ทำให้ผู้กระทำความผิด มีมลทินติดตัว และโดยเฉพาะในกรณีที่มีการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงทำให้ผู้กระทำความผิดขาดโอกาสทางด้านการศึกษา ขาดโอกาสการทำงาน เพราะผู้กระทำความผิดต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและถูกดำเนินคดี โดยนำตัวผู้กระทำความผิดส่งฟ้องต่อศาล ซึ่งแม้ในการพิจารณาลงโทษของศาลจะพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดเพียงรอกการลงโทษก็ตามแต่ก็ไม่ได้ทำให้ผู้กระทำความผิดไร้ซึ่งมลทิน อีกทั้งยังทำให้มีประวัติอาชญากรรมติดตัวอย่างไรก็ตาม หากประเทศไทยนำมาตราการชะลอฟ้องมาใช้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม กล่าวคือ สังคมจะมีทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นหัวใจสำคัญในการผลิตสิ่งต่างๆ อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไปในอนาคต รวมทั้งความเสี่ยงที่ผู้กระทำความผิดจะกระทำความผิดซ้ำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อตัวผู้กระทำความผิด และสังคม จากการที่ผู้กระทำความผิดถูกกระบวนการ และมาตรการบังคับในการดำเนินคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดต้องถูกดำเนินการเต็มรูปแบบจะมีจำนวนลดน้อยลง⁷

กล่าวสรุปได้ว่า ร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. นี้ เป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดที่มีแนวโน้มที่จะไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ และทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสได้แสดงความเห็นและความต้องการที่ได้รับจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบในการกระทำของตนในช่วงโอกาสแรก ที่สำคัญการออกแบบกลไก ว่าควรนำมาตรการชะลอฟ้องมาใช้กับผู้กระทำความผิดหรือไม่ อย่างไร โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพที่จะเกิดในกระบวนการยุติธรรมโดยรวม ไม่ยึดติดกับมุมมองภายในองค์กรให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และเพื่อเป็นการไม่ปิดโอกาสให้ผู้ที่เหมาะสมควรได้รับโอกาสในการชะลอฟ้อง นั้น⁸

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

“กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice Programmes) หมายถึง กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายแทนการลงโทษจำคุกหรือการลงโทษอื่นตามที่กฎหมายกำหนด อันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้กระทำ

⁷ สถาบันนิติวัชร์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 2.

⁸ สถาบันนิติวัชร์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 3.

ความผิดและผู้เสียหาย ซึ่งอาจนำวิธีการเจรจา การไกล่เกลี่ย การประชุมกลุ่มเพื่อระงับข้อพิพาท โดยการสร้างกระบวนการดังกล่าวประกอบด้วยหลายฝ่าย คือ ฝ่ายผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย สังคม ชุมชน และเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม⁹

วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการนำกระบวนการสมานฉันท์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาอาชญากรรมบนพื้นฐานของความจริง ความยุติธรรม ความปลอดภัย ด้านร่างกายและอารมณ์สำหรับผู้เข้าร่วมการสมานฉันท์ เพื่อแก้ไขอาชญากรรมและผลพวงที่เกิดจากอาชญากรรม โดยวิธีการสมานฉันท์ภายใต้กระบวนการและผลลัพธ์ที่โปร่งใส เป็นการเสริมสร้างศักยภาพผู้เข้าร่วม การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด การชดเชยเยียวยาความเสียหาย การเคารพและให้เกียรติ ต่อผู้เข้าร่วมทุกคนด้วยความสมัครใจ¹⁰

จุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประกอบด้วย

จุดมุ่งหมายที่หนึ่ง สนับสนุนให้ผู้เสียหายได้แสดงความต้องการ โดยผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมในการแก้ไขปัญหาและเสนอความช่วยเหลือต่าง ๆ ของผู้เสียหาย เพื่อผลประโยชน์ของผู้เสียหายโดยตรงซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการยุติธรรมในลักษณะที่เป็นการประนีประนอม และเยียวยาผู้เสียหาย การตอบสนองความต้องการของผู้เสียหายด้วยความเมตตา ผู้เสียหายสามารถสนับสนุน และเสนอความคิดที่เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้เสียหายเอง และได้รับความคุ้มครองด้วยความเป็นธรรม ซึ่งในการแก้ไขและการชดเชยความเสียหายนั้น ต้องเคารพการแสดงความคิดเห็นของผู้เสียหายด้วย โดยผลลัพธ์ที่ผู้เสียหายได้ร่วมพิจารณานั้น เพื่อนำไปสู่การยุติความเสียหายที่ได้รับ

จุดมุ่งหมายที่สอง การสมานฉันท์เป็นแนวทางสนับสนุนผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายเกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ด้านความปลอดภัยของชุมชน อันเป็นกระบวนการที่จำแนกสาเหตุของอาชญากรรมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันอาชญากรรม โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีการตอบสนองผู้กระทำความผิดในส่วนของพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด การระงับข้อพิพาท การสร้างสันติภาพ การสร้างความสัมพันธ์ให้คืนกลับสู่สถานะการณ์เดิม และการสมานฉันท์ยังเป็นการเยียวยาความสัมพันธ์ที่ถูกทำลายไปจากการก่ออาชญากรรมระหว่างผู้กระทำความผิดต่อผู้เสียหาย

⁹ พชรวรรณ ขำคุ้ม. (2560). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน. *วารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*. 1(1). หน้า 33.

¹⁰ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2564). *คู่มือว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักงานการพิมพ์และห้องสมุด สำนักงานองค์การสหประชาชาติ ณ กรุงเทพมหานคร. หน้า 5.

จุดมุ่งหมายที่สาม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการพิจารณาการกระทำของผู้กระทำความผิดจากพฤติการณ์การกระทำความผิด และสถานการณ์ของผู้เสียหาย โดยมีได้พิจารณาเฉพาะกฎระเบียบเท่านั้น แต่ให้ชุมชนมีโอกาสยื่นข้ออ้างค่านิยมทางสังคมที่มีความยืดหยุ่น หรือเรียกได้ว่าเป็นการยื่นข้ออ้างค่านิยมที่ได้รับความเชื่อถือจากชุมชน แต่การประณามพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดหรืออาชญากร จะประสบความสำเร็จได้ต้องไม่มุ่งที่จะประณามพฤติกรรมเพียงอย่างเดียวต้องเข้าร่วมกับกระบวนการเชิงบวกไปด้วย

จุดมุ่งหมายที่สี่ ผลักดันผู้กระทำความผิดและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญามุ่งที่การกำหนดโทษจากการกระทำความผิดทางกฎหมาย แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มุ่งที่ให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากพฤติกรรมการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของความเสียหาย และหลีกเลี่ยงการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายซ้ำ นอกจากการชดเชยความเสียหายแล้ว ผู้กระทำความผิดต้องปรับเปลี่ยนอารมณ์ ทัศนคติ เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ที่มีต่อชุมชน รวมถึงทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดต้องรับผิดชอบต่อบทบาทที่ตนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดด้วย

จุดมุ่งหมายที่ห้า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มุ่งความสำคัญที่การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้เสียหายและชุมชนว่าได้รับผลกระทบอย่างไร ซึ่งการสมานฉันท์ช่วยแก้ปัญหาในเรื่องการนำโทษจำคุกมาใช้มากเกินไปแต่ไม่เป็นการยกเลิกการลงโทษทุกรูปแบบเป็นการลดความเสียหายของผู้เสียหายที่เกิดขึ้น โดยผู้กระทำความผิดมีโอกาสได้ชดเชยความเสียหายอันเป็นการประสานความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถนำมาตรการอื่นมาใช้ควบคู่เพื่อผลลัพธ์ที่ดีได้ เช่น การกำกับดูแลผู้กระทำความผิด

จุดมุ่งหมายที่หก ส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีคืนสู่สังคมและป้องกันการกระทำความผิดซ้ำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดมีความเข้าใจในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นและยอมรับผิดชอบจากการกระทำของตน อันนำไปสู่การรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและชุมชน รวมถึงการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย ซึ่งผู้กระทำความผิดต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในอนาคต แต่ความมุ่งหมายที่สำคัญคือ การให้ความสำคัญกับความเสียหายที่ขึ้น ทั้งนี้องค์ประกอบสำคัญในการทำข้อตกลงในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทุกรูปแบบ รวมทั้งการไกล่เกลี่ยนั้น เป็นไปเพื่อให้ผู้กระทำความผิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนในอนาคต เป็นสำคัญ และเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ¹¹

¹¹ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. อ้างอิงแล้วเชิงบรรณที่ 10. หน้า 6-8.

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถนำไปใช้กับประเภทคดีได้ดังต่อไปนี้

ประเภทที่หนึ่ง คดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน ซึ่งหลายประเทศได้นำวิธีการนี้ไปใช้เป็นหลัก เช่น ประเทศนิวซีแลนด์มีบทบัญญัติกฎหมายอย่างชัดเจน รวมทั้งประเทศไทยได้นำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นการนำกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์มาใช้เป็นหลักในการดำเนินคดี

ประเภทที่สอง ความผิดที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัว สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกรณีที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งการสมานฉันท์ต้องคำนึงถึงความรู้สึกของผู้เสียหาย รวมทั้งเป็นการหาวิธีเพื่อเยียวยาจิตใจและการปรับเปลี่ยนอุปนิสัยความประพฤติอย่างเป็นรูปธรรมของผู้กระทำความผิดซึ่งประเทศไทยมีบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งมีการบัญญัติหลักการความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไว้อย่างชัดเจน

ประเภทที่สาม ความผิดอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งลักษณะการกระทำความผิดเป็นการกระทำความผิดส่วนตัวของบุคคล แต่มิได้กระทบต่อสาธารณะ โดยกฎหมายมีบทบัญญัติที่ให้ความผิดอาญานั้น สามารถถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความได้ และหากสามารถตกลงยอมความกันแล้ว คดีอาญานั้นย่อมเป็นอันระงับลง เช่น ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ เป็นต้น

ประเภทที่สี่ ความผิดที่มีข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องกับทางอาญา กล่าวได้ว่าเป็นความผิดในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ที่ผู้กระทำความผิดมีความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ในส่วนของความผิดทางอาญา ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบทางอาญาเนื่องจากการกระทำนั้นเข้าองค์ประกอบของความผิด และทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด จึงทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญา รวมทั้งต้องรับผิดชอบในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับการชดเชยค่าเสียหาย หรือค่าสินไหมทดแทน ให้แก่ผู้เสียหายด้วย ดังนั้นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาจะสามารถระงับข้อพิพาทลงได้ ต่อเมื่อคู่ความสามารถตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันได้

ประเภทที่ห้า ความผิดเล็กน้อย หรือความผิดเพื่อหลีกเลี่ยงการนำโทษจำคุกมาใช้ในระยะสั้น กล่าวคือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถนำมาใช้กับความผิดที่ยอมความได้ และความผิดที่ไม่สามารถยอมความได้ โดยความผิดนั้นต้องเป็นความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกที่ทำให้เกิดผลเสียแก่สังคมและผู้กระทำความผิด และเพื่อ

ลดจำนวนนักโทษในเรือนจำ แต่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาด้วยความยุติธรรม โดยเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการและศาล

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ในคดีอาญา

ความหมายของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (alternative justice) กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในความหมายตามแผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2552 - 2555 หมายถึง การดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน สังคมเกิดความสงบสุขสมานฉันท์ ประเทศชาติมีความมั่นคง จากการดำเนินการร่วมกันระหว่างกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ประชาชน ชุมชน ฯ ที่มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์ กลไก แนวทาง และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานการป้องกันควบคุมอาชญากรรม การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การจัดระเบียบชุมชน ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และการกระทำความผิดกฎหมายที่มีลักษณะการกระทำความผิดไม่ซับซ้อนรุนแรง เยียวยาเสริมสร้างเหยื่ออาชญากรรม รวมถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน อีกทั้งยังหมายความรวมถึง

ประการที่หนึ่ง การเพิ่มพันธมิตรในงานยุติธรรมและการขยายเครือข่ายในงานยุติธรรม

ประการที่สอง เป็นการสร้างนวัตกรรมภายในงานยุติธรรม

ประการที่สาม ประชาชนมีทางเลือกในการขจัดความขัดแย้งในรูปแบบสมานฉันท์โดยวิธีชุมชนและยุติธรรมชุมชน

ประการที่สี่ ประชาชนได้รับโอกาสเพิ่มในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาค

ประการที่ห้า ลดความรุนแรงและความถี่ในการใช้ระบบยุติธรรมหลัก

ประการที่หก ในความผิดบางประเภทที่กำหนดให้รัฐเป็นผู้เสียหาย ทำให้ปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติและวิธีการคิด

ประการที่เจ็ด เป็นการพัฒนาและการขยายช่องทางการผันคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมหลักในขั้นตอนก่อน ขั้นตอนระหว่าง และขั้นตอนหลังการพิจารณาคดี

ประการที่แปด การนำมาตรการเสริมมาใช้ที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน กลุ่มเสี่ยง กลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่มีความเกี่ยวข้องกับกระทรวงยุติธรรม เช่น ความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว¹²

¹² ณรงค์ ใจหาญ. (2554). กระบวนการยุติธรรมทางเลือกและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. *รพี* 54. หน้า 42-43.

แนวคิดพื้นฐานด้านการบริหารงานยุติธรรมกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก
กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ได้อธิบายกรอบแนวคิดด้านการบริหารงานยุติธรรม ที่เกี่ยวกับ
กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ดังนี้

ประการแรก แนวคิดการบริหารงานยุติธรรมเชิงระบบ ซึ่งเป็นการบริหารงานภาพรวม
ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น ศาล อัยการ ตำรวจ ราชทัณฑ์ และทนายความ โดย
ทุกหน่วยงานมีจุดมุ่งหมายและเป้าหมายร่วมกัน เพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยต่อชีวิตและ
ทรัพย์สิน ซึ่งในบางกรณีอาจเพิ่มเติมเป้าหมายในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูผู้กระทำผิด เพื่อรักษา
เสรีภาพส่วนบุคคลของผู้กระทำความผิดรวมเข้าไว้ด้วย ซึ่งแนวความคิดนี้เป็นแนวคิดพื้นฐาน
ที่นำไปสู่จำนวนปริมาณคดีที่เข้าสู่ระบบมีจำนวนลดลง กล่าวคือ กระบวนการยุติธรรมทางเลือก
สามารถนำมาใช้ได้กับทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และทำให้ปริมาณคดีที่เข้าสู่ระบบ
มีจำนวนลดน้อยลง เช่น ในศาลยุติธรรมที่นำการประนอมข้อพิพาทมาใช้

ประการที่สอง แนวคิดการสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อนำมาเสริมในส่วนของ
การจัดการความขัดแย้งในสังคมที่มีรูปแบบเฉพาะ ซึ่งจะพิจารณาถึงประสิทธิภาพในการ
นำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ที่เหมาะสมเฉพาะกรณี จะทำให้กระบวนการยุติธรรมมี
ประสิทธิภาพมากขึ้นยิ่งกว่าการนำกระบวนการยุติธรรมหลักมาใช้แล้วอาจจะไม่ได้ผลและไม่มี
ประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น เรื่องอนุญาโตตุลาการทางการค้า เป็นต้น ซึ่งกล่าวได้ว่าหาก
กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีการสร้างกลไกใหม่ ๆ ขึ้นมา จะทำให้การดำเนินการ
มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประการที่สาม แนวคิดการขยายช่องทางเพื่อการเข้าถึงความยุติธรรม ถือเป็นเรื่อง
สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรม ที่มีหน้าที่ให้บริการด้านความยุติธรรมแก่ประชาชน ซึ่งหาก
ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตามระบบหลักได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ประหยัด
และเป็นธรรม ควรแสวงหา “ทางเลือก” เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่มีความสำคัญและมี
ความจำเป็นต่อกระบวนการยุติธรรม และควรดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความ
ยุติธรรม¹³

¹³ ต่อพล ออเขาชัย. (2559-2560). *การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาประยุกต์ใช้กับคดีที่อยู่ในอำนาจของ
ศาลทหาร*. เอกสารวิจัยนักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 59.
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. หน้า 25-26.

2.2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

แนวคิดการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นวิธีการกันคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่ใช้อยู่ดั้งเดิม โดยนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ร่วมด้วย ซึ่งแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ช่วยแก้ปัญหาในกระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิม เช่น ช่วยในการแก้ปัญหาเรื่องจำนวนปริมาณคดีที่มีจำนวนมาก ปัญหาการที่ผู้กระทำความผิดถูกตีตราเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นต้น

การเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สามารถทำได้หลายวิธี เช่น ตามกฎหมายไทยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้นำการเบี่ยงเบนคดี มาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน คือ มาตรา 69/1 ซึ่งเป็นการเบี่ยงเบนคดีในชั้นสอบสวน หรือ มาตรา 86 เป็นการเบี่ยงเบนคดีโดยนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นก่อนฟ้องคดี หรือ มาตรา 90 เป็นการเบี่ยงเบนคดีมาใช้ในชั้นหลังฟ้องคดี เป็นต้น ซึ่งการเบี่ยงเบนคดีนั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แนวคิดในการรักษาสวัสดิภาพ และแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และนำมาใช้กับทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น เพื่อให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น¹⁴ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การเบี่ยงเบนคดีนี้ เป็นการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก กล่าวคือ จากเดิมที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามุ่งนำตัวผู้กระทำความผิดไปลงโทษ โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดส่งฟ้องต่อศาล สุดท้ายแล้วผู้กระทำความผิดต้องรับโทษและเข้าสู่เรือนจำ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งยังเป็นการสูญเสียงบประมาณในการดูแลผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังถูกตราบาปหมดอนาคต ผู้เสียหายมิได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างเหมาะสม ซึ่งแนวคิดการดำเนินกระบวนการยุติธรรมแนวใหม่ มีจุดมุ่งหมายให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีที่คืนสู่สังคม โดยการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมให้ดีขึ้นและสามารถอยู่ในสังคมได้ ผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าเสียหายอย่างเหมาะสม ดังนั้นการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก นั้น ถือเป็นวิธีการที่คืออย่างหนึ่งที่ควรนำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมาตรการชะลอฟ้องคดีอาญา ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ได้¹⁵

¹⁴ ปพนธีร์ ชีระพันธ์. (2561). แนวทางการพัฒนาการเบี่ยงเบนคดีในชั้นสอบสวนที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด. *วารสารนิติศาสตร์*, 47(2). หน้า 37.

¹⁵ ชาม มาจิม. (2562). การศึกษา เรื่อง แนวคิดการลดภาระงบประมาณในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. *รายงานวิชาการสำนักงบประมาณของรัฐสภา ฉบับที่ 4*. หน้า 60.

2.3 แนวคิด ทฤษฎีกฎหมายอาญา

2.3.1 ทฤษฎีการลงโทษทางอาญา

การลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา จะพิจารณาจากลักษณะและพฤติการณ์ในการกระทำความผิดร่วมกับทฤษฎีการลงโทษทางอาญา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นที่มีลักษณะของการกระทำความผิดที่แตกต่างกันไป แต่ละทฤษฎีการลงโทษทางอาญามีวัตถุประสงค์ และรูปแบบการลงโทษที่แตกต่างกัน ดังนั้น ทฤษฎีการลงโทษทางอาญาประกอบด้วย

ทฤษฎีที่หนึ่ง ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เป็นทฤษฎีการลงโทษที่ใช้มาเป็นระยะเวลายาวนานในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งทฤษฎีนี้มีแนวความคิดในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ กล่าวคือ การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในลักษณะของการแก้แค้นทดแทน ภายใต้อคติที่คิดว่า บุคคลที่ได้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนที่ได้กระทำลง ดังนั้น การที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย ต้องได้รับการดำเนินหรือได้รับการลงโทษจากสังคมซึ่งการลงโทษถือว่าเป็นการทดแทนการกระทำความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลง อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์การลงโทษที่ได้สัดส่วนระหว่างโทษที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิด ที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมกับผู้เสียหาย และสังคม เหตุผลของการลงโทษในทฤษฎีนี้ คือ ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบต่อการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นเพื่อรักษาความยุติธรรม ดังนั้น หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษเพื่อเป็นการทดแทนการกระทำความผิด อันเป็นการลบล้างความชั่วของผู้กระทำความผิดได้กระทำลง

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเดิมใช้วิธีการลงโทษที่มีลักษณะการใช้ความรุนแรงทารุณโหดร้ายกฎหมายทารุณจึงทำให้ประชาชนคัดค้านการลงโทษต่าง ๆ ต่อมาสำนักกฎหมายคลาสสิกได้เปลี่ยนแนวความคิด โดยใช้เหตุผลในการลงโทษที่ว่าผู้กระทำความผิดสมควรได้รับโทษจากการกระทำความผิดของตนแต่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนสามารถกระทำได้หลายประการ คือ การกระทำความผิดเป็นความผิดที่ร้ายแรงสมควรลงโทษอย่างสาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้น หรือการลงโทษในลักษณะของการชดเชยค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนเป็นการลงโทษหรือให้มีการลงโทษอย่างสาสมกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น และให้มีการชดเชยค่าเสียหายหรือค่าทดแทนในความผิดที่ได้กระทำลงด้วย

ทฤษฎีที่สอง ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการชดเชยความผิด เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่เก่าแก่มิ่ววัตถุประสงค์เพื่อกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ตามความเชื่อที่ว่า การลงโทษผูกพันกับ

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามแนวคิดที่ว่าในบางกลุ่มคน สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอำนาจเหนือกฎธรรมชาติ หากใครกระทำความผิดที่ฝ่าฝืนกฎข้อบังคับนั้น ต้องชดเชยเพื่อลบล้างความผิดที่ได้กระทำขึ้น

ทฤษฎีที่สาม ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่หรือปราบปราม ซึ่งทฤษฎีนี้รัฐได้ออกบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อกำหนดว่าการกระทำใดถือว่าเป็นการความผิด และกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้นไว้อย่างชัดเจน เมื่อมีการกระทำความผิดขึ้น ผู้กระทำความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมาย ผู้นั้นต้องได้รับการลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยการลงโทษนั้นต้องคำนึงถึงหลักการของความสุขและความเจ็บปวดทุกข์ทรมานประกอบการพิจารณาเพื่อควบคุมความประพฤติของมนุษย์ ทั้งนี้ทฤษฎีดังกล่าวต้องตั้งอยู่ภายใต้ความเชื่อที่ว่า บุคคลผู้กระทำความผิดหากได้กระทำความผิดแล้ว การกระทำของบุคคลนั้นถือว่าเป็นการกระทำความผิดโดยมีเจตนา และก่อนจะลงมือกระทำความผิดย่อมได้พิจารณาถึงผลดีและผลเสียแล้ว จึงลงมือทำผิด ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติกฎหมายไว้เพื่อป้องกันไม่ให้คนกระทำความผิด

ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการใช้วิธีการลงโทษอย่างหนักแน่นแก่ผู้กระทำความผิด เพื่อให้เกิดความเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำ อีกทั้งเป็นการป้องปรามไม่ให้บุคคลอื่นไม่กล้ากระทำความผิด เป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ คือ เป็นการป้องกันอาชญากรรมอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยการลงโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก หรือกักขัง หรือเป็นการข่มขู่ขัง โดยทำให้ผู้กระทำความผิดมีความเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำ ตลอดจนทำให้บุคคลอื่นที่พบเห็นเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด และเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด ที่เป็นการแก้ไขปรับปรุงที่เกิดจากการลงโทษและการแก้ไขปรับปรุงที่สืบเนื่องมาจากการลงโทษของผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตามการลงโทษนั้นจะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมไม่มากหรือน้อยจนเกินไป โดยให้ผู้กระทำความผิดหรือบุคคลอื่นได้เห็นผลเสียที่ได้รับการกระทำความผิด

ทฤษฎีที่สี่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันสังคม เป็นทฤษฎีที่แสดงเจตจำนงของคนในสังคมร่วมกัน มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของคนในสังคมส่วนรวม กล่าวคือ แม้การกระทำความผิดนั้นเป็นการเฉพาะตัว แต่การกระทำนั้นก็เป็นการกระทำความผิดต่อสังคมและส่วนรวมของทุกคนในสังคม จึงได้มีการพัฒนาเป็นแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีเพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองสังคม ซึ่งมีหลักการสำคัญ ดังนี้

หลักการที่หนึ่ง เป็นการมุ่งคุ้มครองสังคมมากกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดรายบุคคลของผู้ก่ออาชญากรรม และต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีมุมมองวิธีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ

หลักการที่สอง การพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิด ต้องศึกษาพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะรายประกอบกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์ในสังคม มิสามารถนำหลักกฎหมายมาใช้ได้เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคม เป็นการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัย โดยตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดซ้ำอีก อันเป็นการแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ตามหลักการเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากกว่าการนำตัวผู้กระทำความผิดไปลงโทษ โดยมีเจตนาเพื่อคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ส่วนการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด ในการป้องกันสังคม อันเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ไว้ในกฎหมายอาญา เช่น นำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำความผิดในความผิดที่มีโทษเล็กน้อย เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม เป็นต้น

ทฤษฎีที่ห้า ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขหรือตัดนิสัย เป็นการปรับปรุงแก้ไขหรือตัดนิสัยเป็นทฤษฎีการลงโทษที่มีแนวความคิดที่ว่าผู้กระทำความผิดนั้นถือว่าเป็นผู้ป่วย มีวัตถุประสงค์แก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีสู่สังคม สำนึกในการกระทำความผิดที่ได้กระทำลง และไม่ให้มีการกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวมีขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นตอนการตรวจสอบสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนวิเคราะห์สาเหตุ และขั้นตอนรักษาหรือแก้ไขสาเหตุนั้น ซึ่งต้องให้ผู้กระทำความผิดได้รับการเรียนรู้หรือการอบรมที่เพียงพอ เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยวิธีการรอกการลงโทษ รอกการกำหนดโทษ หรือการคุมความประพฤติ ซึ่งสังคมไทยควรมุ่งหมายในการลงโทษผู้กระทำความผิด ดังนี้

จุดมุ่งหมายที่หนึ่ง คุ้มครองผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดและคุ้มครองผู้กระทำความผิด ไม่ให้เกิดการกระทำอันเป็นการแก้แค้นของผู้เสียหายต่อผู้กระทำความผิด เพราะหากเป็นเช่นนั้นก่อให้เกิดความวุ่นวาย และความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม

จุดมุ่งหมายที่สอง เพื่อเป็นการป้องปรามมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดตามกฎหมายขึ้นอีก

จุดมุ่งหมายที่สาม การลงโทษต้องคำนึงถึงหลักมนุษยธรรม โดยการลงโทษต้องก่อให้เกิดความทุกข์น้อยที่สุดต่อผู้กระทำความผิดหรือผู้อื่น

จุดมุ่งหมายที่สี่ ระบบการลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำความผิดรู้สำนึกในการกระทำความผิดที่ได้กระทำขึ้น การลงโทษไม่จำเป็นเพื่อการแก้แค้นอย่างรุนแรงหรือไร้มนุษยธรรม เพื่อให้การกระทำความผิดมีจำนวนลดลง

จุดมุ่งหมายที่ห้า กำหนดนโยบายการลงโทษโดยมีผู้มีอำนาจในลักษณะอันเป็นการแสดงให้เห็นว่าสังคมรังเกียจการกระทำความคิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลง ซึ่งจะกำหนดแนวทางใดแนวทางหนึ่งหรือหลายหลายแนวทางที่สนับสนุนและไม่ขัดแย้งกัน ที่เหมาะสมกับสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของประเทศ

จากทฤษฎีดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดนอกจากจะพิจารณาในส่วนของบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว ต้องพิจารณาปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรม และศีลธรรม ประกอบรวมกันด้วย กล่าวคือ การพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิด ต้องพิจารณาจากพฤติการณ์ในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นเป็นการเฉพาะคดี ลงโทษตามความหนักเบาของบทลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมายและพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดในส่วนของกรยับยั้งไม่ให้กระทำความผิด และการปรับเปลี่ยนนิสัยเพื่อให้เกิดความเข็ดหลาบ และยังส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งการลงโทษต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะการกระทำความผิดในสังคม เพื่อให้คนในสังคมเกิดความเคารพต่อกฎหมาย การลงโทษต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาวะสังคมนั้น จึงทำให้กฎหรือแนวคิดการลงโทษในสังคมไม่มีหลักการที่ตายตัวในการลงโทษ¹⁶

2.3.2. แนวคิดหลักนิติเศรษฐศาสตร์

หลักนิติศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญา เป็นการวิเคราะห์การกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดซึ่งผู้กระทำความผิดได้มีการคาดคะเนถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการกระทำความผิด ว่าหากได้ลงมือกระทำความผิดแล้วจะได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดนั้น สูงหรือต่ำกว่าต้นทุนที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแล้วจึงตัดสินใจลงมือกระทำความผิด อันเป็นทฤษฎีการก่ออาชญากรรมโดยใช้วิธีการเลือกอย่างมีเหตุผล แม้การคาดคะเนในการลงมือกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดนั้น จะเป็นไปอย่างคาดคะเนที่มีความไม่แน่นอนก็ตาม กล่าวคืออาศัยหลักความน่าจะเป็นเป็นหลักในการคำนวณในการลงมือกระทำความผิด โดยใช้หลักการคำนวณจากประโยชน์และต้นทุนที่เกิดขึ้น ที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดดังกล่าว โดยอาศัยการคาดคะเน เช่น การนำประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับหรือที่ได้คาดคะเนไว้ คือความน่าจะเป็นที่จะลงมือกระทำความผิด คูณกับมูลค่าของทรัพย์สิน ส่วนต้นทุนที่คาดว่าจะเกิดขึ้น คือความน่าจะเป็นที่ผู้กระทำความผิดจะถูกจับ คูณบทลงโทษรวมถึงเวลาและรายจ่ายที่ใช้ในการเตรียมการกระทำความผิดในกรณีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เช่น ทำให้เสียทรัพย์ถือการลักทรัพย์

¹⁶ สัจญพวงศ์ ลิมประเสริฐ สุธีราภรณ์ แสงจันทร์ศรี และอนิสมา มานะทน. (2562). การลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา. งานประชุมวิชาการวาระชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2562. ปทุมธานี : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต. หน้า 1489-1493.

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงินตามการใช้หลักนิติเศรษฐศาสตร์มาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบจึงได้ข้อสรุปดังนี้

ประการที่หนึ่ง ในการดำเนินคดีอาญามีหน่วยงานภาครัฐที่ประกอบด้วยตำรวจและอัยการเข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย อันเป็นกลไกที่ภาครัฐได้มีอยู่แล้วนั้น ซึ่งทำให้ผู้เสียหายมีแรงจูงใจในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดสูงกว่าระดับที่เหมาะสม อีกครั้งยังช่วยลดต้นทุนในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายอีกด้วย

ประการที่สอง การนำวิธีการลงโทษที่เป็นตัวเงินอันมีลักษณะเป็นการป้องปรามการกระทำความผิดมาใช้แก่ผู้กระทำความผิดนั้น ถือได้ว่าเป็นวิธีการลงโทษที่มีต้นทุนต่ำ และมีประสิทธิภาพมากกว่าการนำตัวผู้กระทำความผิดไปลงโทษจำคุกที่เป็นลักษณะการลงโทษที่ไม่เป็นตัวเงิน

ประการที่สาม ระดับที่เหมาะสมของค่าปรับ ควรกำหนดจำนวนค่าปรับให้สูงขึ้น ซึ่งหากพิจารณาจากความเป็นแล้วทำให้มีการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีนั้นมีน้อยลง เมื่อพิจารณาความเสียหายที่เกิดขึ้นรวมทั้งต้นทุนในการบังคับใช้กฎหมายแล้วอยู่ในระดับที่มีความเหมาะสม¹⁷

2.3.3 ทฤษฎีอรรถประโยชน์

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ เป็นทฤษฎีการลงโทษทางอาญาให้สอดคล้องกับการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำขึ้น กับความร้ายแรงของการกระทำความผิดทางอาญาในแต่ละฐานความผิดตามความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสังคม ซึ่งทฤษฎีการลงโทษใช้เพื่อแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่มีแนวความคิดที่ว่า การลงโทษเป็นสิ่งที่เลวร้าย แต่ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ อันเป็นการป้องกันสังคมโดยมุ่งเน้นถึงวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดทางอาญาขึ้นในอนาคต ซึ่งมองว่าโดยวิสัยของมนุษย์นั้น มีลักษณะพฤติกรรมในการแสวงหาความพอใจให้กับตนเอง และหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ดังนั้นทฤษฎีอรรถประโยชน์จึงมีวัตถุประสงค์หลักในการลงโทษดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่หนึ่ง การลงโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้ง โดยมีวัตถุประสงค์อันเป็นการลงโทษในลักษณะเป็นการเฉพาะตัว เพื่อข่มขู่หรือยับยั้งไม่ให้ผู้กระทำความผิดลงมือกระทำความผิดในความผิดฐานเดิมหรือความผิดฐานเดียวกันอีก และยังทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกท้อแท้จากความเกรงกลัวต่อบทลงโทษที่ตนจะได้รับจนไม่กล้าที่จะลงมือกระทำความผิดอีก

¹⁷ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2557). นิติเศรษฐศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย. *TDR* รายงานที่ตีอาร์ไอ, ฉบับที่ 104. หน้า 7.

ซึ่งในการลงโทษผู้กระทำความผิดในแต่ละราย ยังส่งผลให้บุคคลอื่นไม่กล้ากระทำความผิด ซึ่งถือได้ว่าเป็นการยับยั้งไม่ให้เกิดกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าการลงโทษที่มีลักษณะเป็นการลงโทษที่กระทำด้วยความรวดเร็ว การลงโทษต้องมีความแน่นอน การลงโทษต้องมีความเคร่งครัดและรุนแรงนั้น จะสามารถข่มขู่และยับยั้งผู้กระทำความผิดได้ดังที่ Cesare Beccaria (ซีซาร์เบ็คคาเรีย) เช่น การที่มีความเชื่อที่ว่า การนำโทษประหารชีวิตมาใช้กับผู้กระทำความผิดอาชญากรรม จะเป็นการยับยั้งมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่างและไม่กล้ากระทำความผิด

วัตถุประสงค์ที่สอง เพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด เพื่อช่วยให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตอย่างปกติสุขในสังคม อีกทั้งช่วยลดความรู้สึกที่มีลักษณะเป็นการต่อต้านกฎหมายจากตัวผู้กระทำความผิด แต่ในทางกลับกันทำให้ผู้กระทำความผิดมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีและเห็นคุณค่ากับการที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย กล่าวคือ การลงโทษเพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ต้องมีลักษณะเป็นการหลีกเลี่ยงการทำลายคุณลักษณะประจำตัวของผู้กระทำความผิด ให้นำวิธีการอย่างอื่นมาใช้แทนการลงโทษจำคุก การลงโทษในความผิดแต่ละบุคคลต้องมีความเหมาะสมกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น หยุดลงโทษเมื่อผู้กระทำความผิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีเช่นเดิม และระหว่างที่ถูกคุมขังให้มีการปรับปรุงโทษที่ใช้กับผู้กระทำความผิด ดังนั้น วัตถุประสงค์นี้หากนำไปใช้แก่ผู้กระทำความผิดที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ โดยการนำวิธีการฝึกอบรมวิชาชีพมาใช้กับผู้ต้องขัง ให้การรักษาหรือการบำบัดทางการแพทย์ การให้ความรู้และการศึกษา เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่สาม เพื่อตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำความผิด วิธีการลงโทษในลักษณะนี้ต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดกลับไปกระทำความผิดอีก กล่าวคือ เป็นการลงโทษที่ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดได้อีก และยังทำให้เกิดความปลอดภัยและความสงบสุขในสังคม โดยวิธีการลงโทษประหารชีวิต การจำคุกตลอดชีวิต ที่ผู้กระทำความผิดมิสามารถออกไปกระทำความผิดซ้ำได้อีก เป็นต้น¹⁸

2.3.4 หลักความได้สัดส่วนในการลงโทษ

หลักความได้สัดส่วนในการลงโทษ เป็นการพิจารณาขนาดของความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดต่อสังคมกับการกำหนดขนาดบทลงโทษทางอาญา ซึ่งพิจารณาจากแนวความคิดของความได้สัดส่วนในการลงโทษ โดยมีต้นกำเนิดมาจากแนวคิดที่ว่า “อาชญากรรมควรได้รับการ

¹⁸ ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม. (2564). *หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา ภายใต้โครงการสนับสนุนสารสนเทศเพื่อการทำงานของสมาชิกรัฐสภา*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 16 – 17.

ลงโทษเสมือนกับความเสียหายที่ได้ก่อให้เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย” และประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. 1689 the Bill of Rights of 1689 ห้ามมิให้มีการลงโทษที่ทารุณ โหดร้ายและไม่จำเป็น สืบเนื่องมาจากในคดี the treason trials of 1685 – the “Bloody Assize” ถูกพิพากษาลงโทษจะถูกแขวนคอและถูกตัดอวัยวะเพศแยกชิ้นส่วนร่างกายที่ละชิ้นในขณะที่มีชีวิตอยู่ ซึ่งหลักความได้สัดส่วนในการลงโทษในประเทศอังกฤษเมื่อพิจารณาแล้วอาจกล่าวได้ว่า the Bill of Rights of 1689 เป็นที่มาของหลักความได้สัดส่วนนี้¹⁹ ซึ่งมาตรวัดการลงโทษที่ได้สัดส่วน เป็นการพิจารณาระหว่างการกระทำ ความผิดกับโทษที่นำมาใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นว่าได้สัดส่วนกันหรือไม่ ซึ่งประกอบด้วย

ประการที่หนึ่ง พิจารณาจากความรุนแรงของกระทำความผิด โดยศาลพิจารณาจากความรุนแรงในการกระทำความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้ทำลงว่ามีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด

ประการที่สอง พิจารณาและนำมาเปรียบเทียบกับคดีอื่น โดยศาลนำคดีมาเปรียบเทียบกับคดีอื่นที่มีการกระทำความผิดที่รุนแรงกว่าคดีที่ตัดสิน เพื่อพิจารณากำหนดโทษในคดีนั้น ซึ่งการพิจารณาลงโทษของศาลจะมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด แต่ต้องลงโทษไม่เกินกว่าคดีที่มีความรุนแรงกว่าคดีที่ตัดสิน

ประการที่สาม พิจารณาเปรียบเทียบกับคดีที่อยู่ในศาลอื่น โดยศาลพิจารณาถึงการลงโทษในคดีที่มีลักษณะเดียวกันว่าในศาลอื่นได้มีการลงโทษมากน้อยเพียงใด ซึ่งศาลควรพิจารณาลงโทษให้ใกล้เคียงกับศาลอื่น²⁰

ทั้งนี้ พันธกรณีระหว่างประเทศหรือประเทศไทย ได้นำหลักการลงโทษที่ได้สัดส่วนมาใช้เช่นกัน ดังนี้

ประการแรก การลงโทษที่ได้สัดส่วนตามพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยกฎหมายระหว่างประเทศและหลักการพื้นฐานสากลได้ให้การรับรองในการลงโทษที่ได้สัดส่วน ซึ่งสนธิสัญญาระหว่างประเทศได้กล่าวถึงการลงโทษที่ได้สัดส่วนไว้ดังนี้

1) Universal Declaration of Human Rights สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้กำหนดหลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐานไว้ในปฏิญญาสากล กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยรัฐสามารถกระทำได้เพียงเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น และเพียงเพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อย ศิลธรรมอันดี และสวัสดิการสังคมในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ต้องสอดคล้องและได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ในการคุ้มครอง

¹⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และปกป้อง ศรีสนิท. (2560). การศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการลงโทษ : หลักการลงโทษที่ได้สัดส่วนกรณีศึกษาเสพคดีให้โทษ. *วารสารนิติศาสตร์*, 46 (4). หน้า 907.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 907-908.

สิทธิเสรีภาพของผู้อื่นหรือการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ตาม United Nation Declaration on Human Rights ข้อ 29 (2)

2) International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) เป็นมาตรการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่ต้องสอดคล้องกับหลักการได้สัดส่วน ซึ่งมาตรการดังกล่าวต้องเหมาะสมที่จะบรรลุภารกิจแห่งการคุ้มครองกัน มาตรการดังกล่าวต้องเป็นสิ่งที่สร้างความเสียหายน้อยที่สุดในบรรดามาตรการต่างๆ ที่บรรลุเป้าหมายเดียวกัน และมาตรการดังกล่าวต้องได้สัดส่วนกับผลประโยชน์ที่คุ้มครอง ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้ให้ความหมายไว้ โดยเป็นกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองทางการเมือง

3) United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders, the Bangkok Rules ตามที่ในที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 65 เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553 ได้ให้ความเห็นชอบไว้ว่า United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders, the Bangkok Rules เป็นข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษหญิง และมาตรการที่มีใช้ การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือข้อกำหนดกรุงเทพ²¹

ประการที่สอง การลงโทษที่ได้สัดส่วนตามกฎหมายไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”²² ซึ่งกล่าวได้ว่า การลงโทษภายใต้รัฐธรรมนูญไทยต้องได้สัดส่วนต้องเป็นไปอย่างได้สัดส่วนระหว่างบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไทย กับการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่รัฐต้องกระทำภายในกรอบของความจำเป็น

2.3.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระยะเวลาการพิจารณาคดี

การพิจารณาคดีที่เป็นไปด้วยความรวดเร็วถือว่าเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองผู้เสียหาย จำเลย ผู้ต้องหา และสังคมโดยรวม กล่าวคือ หากกระบวนการยุติธรรมมีการขับเคลื่อนที่รวดเร็ว จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย เช่น การที่ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายตามกฎหมายเป็นไปอย่างล่าช้า ทำให้ผู้เสียหายต้องแบกรับภาระในความเสียหายที่เกิดขึ้น เกิดความทุกข์ทนกับความเสียหาย รวมถึงความหวังในการได้รับการเยียวยานั้นลดน้อยลง ซึ่งถือว่าการเกิดความไม่ยุติธรรมกับผู้เสียหาย แต่หากผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวผู้เสียหาย และอาจหมายถึงความรวมถึงผู้เสียหายได้รับความยุติธรรมนั้น

²¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และปกป้อง ศรีสนิท. อ้างแล้วเชิงบรรณที่ 19. หน้า 908-909.

²² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. มาตรา 4.

แล้ว ซึ่ง “กระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้าถือได้ว่าเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม” กล่าวคือ หากการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายตามกฎหมายเป็นไปอย่างล่าช้า ก็ไม่ต่างอะไรกับว่าผู้เสียหายนั้นไม่ได้รับเยียวยาความเสียหายนั่นเอง ซึ่งหลักการนี้ตั้งอยู่บนสิทธิในอันที่จะเข้าถึงการพิจารณาคืออย่างรวดเร็วรวมถึงสิทธิอื่นๆ ที่จะได้รับ และขณะเดียวกันยังเป็นประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมให้มีการขับเคลื่อนที่รวดเร็วขึ้น²³ ดังนั้นในการพิจารณาคดีอาญาที่เป็นไปด้วยความรวดเร็ว จึงมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่หนึ่ง เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย เนื่องจากการพิจารณาคดีอาญาหากดำเนินการไปด้วยความรวดเร็ว ทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยได้มีการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ที่รวดเร็วขึ้น และหาผู้นั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ย่อมได้รับอิสรภาพในการปล่อยตัวกลับสู่สังคมโดยเร็ว

วัตถุประสงค์ที่สอง เพื่อเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหา จำเลย ย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหาย ซึ่งหากกระบวนการพิจารณาคดีอาญากระทำไปด้วยความรวดเร็ว ย่อมทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างทันท่วงทีและทำให้สามารถแก้ไขผลร้ายที่เกิดขึ้นได้

วัตถุประสงค์ที่สี่ เพื่อคุ้มครองพยานหลักฐาน โดยระยะเวลาย่อมมีผลต่อการพิสูจน์พยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ หรือพยานเอกสาร กล่าวคือพยานบุคคลที่มาเบิกความต่อศาลนั้น หากปล่อยระยะเวลาผ่านไปความทรงจำในเหตุการณ์ย่อมเลือนหายไป หากเป็นพยานวัตถุหรือพยานเอกสารย่อมเปลี่ยนไปตามกาลเวลาอาจเกิดการสูญหายได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ในการพิสูจน์ความผิดในคดี ดังนั้นการพิจารณาคดีอาญาหากดำเนินการไปด้วยความรวดเร็วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่คดี

วัตถุประสงค์ที่ห้า เพื่อคุ้มครองสังคมโดยรวม เมื่อมีการกระทำความอาญาเกิดขึ้นในสังคม ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมในด้านของความสงบเรียบร้อย ซึ่งรัฐมีหน้าที่นำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยเร็ว เพื่อศาลได้พิจารณาคดีและลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น อันเป็นการยับยั้งป้องกันมิให้บุคคลอื่นในสังคมกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันและที่สำคัญทำให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อยโดยเร็ว การพิจารณาคดีอาญาที่มีความรวดเร็วและเป็นธรรม อันเป็นรากฐานของความยุติธรรมตามหลักกฎหมายหรือนิติธรรม อีกทั้งยังเป็นการ

²³ สุภาพ ศิริกังวาลกุล. (2562). *มาตรฐานระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรมไทย*. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง” รุ่นที่ 23. วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. หน้า 5.

คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการได้รับความยุติธรรมตามกฎหมาย ซึ่งควรถือเป็นหลักปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา²⁴

ดังนั้น การพิจารณาคดีอาญาต้องดำเนินการไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม ถือเป็นหลักการสำคัญ เพราะขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญานั้น เป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำความผิด ที่ถูกจับกุม ถูกค้น หรือถูกคุมขัง ซึ่งผู้นั้นอาจต้องเผชิญกับสถานะการณ์ที่เลวร้ายในขณะที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี อีกทั้งการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว ทำให้ข้อเท็จจริงมีความกระจ่างชัดเจนไม่เลือนหายไป ซึ่งหลักการนี้ได้มีการรับรองไว้ในระดับนานาชาติ ซึ่งประเทศต่างๆ ได้ร่วมกันก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations) และร่างกฎบัตรสหประชาชาติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการขององค์การสหประชาชาติ และร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อให้มีความสอดคล้องกัน โดยได้มีการรับรองเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 และยังปรากฏอยู่ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานแห่งยุโรป ค.ศ.1950²⁵

2.3.6 หลักเกณฑ์การกำหนดความผิดอาญา

หลักเกณฑ์การกำหนดโทษความผิดทางอาญา เฮอริเบิร์ต แอล. แพ็กเกอร์ Herbert L. Packer ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในหนังสือชื่อ “The Limits of the Criminal Sanction” เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาว่าการกระทำใดควรถูกควบคุมด้วยกฎหมาย โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวประกอบด้วย

ประการที่หนึ่ง การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคม ซึ่งสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในกลุ่มคนส่วนมาก และการกระทำนั้นกลุ่มคนส่วนมากมิให้อภัยในการกระทำความผิดดังกล่าว

ประการที่สอง การกระทำดังกล่าวหากเป็นความผิดทางอาญา จะต้องไม่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษในประการต่าง ๆ

ประการที่สาม ถ้าการกระทำผิดนั้นถือว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญา จะไม่มีผลเป็นการลดการกระทำที่สังคมเห็นว่าถูกต้องให้น้อยลงไป หรือเรียกได้ว่าการกระทำความผิดอาญานั้น ต้องสามารถทำการปราบปรามได้

ประการที่สี่ การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าการกระทำผิดดังกล่าว เป็นการกระทำความผิดทางอาญา

²⁴ สุภาพ ศิริกังวาลกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 23. หน้า 5-6.

²⁵ สุภาพ ศิริกังวาลกุล. อังแล้วเชิงอรรถที่ 23. หน้า 8.

ประการที่ห้า การกระทำที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญา กับการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ต้องใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างไม่เกินขีดความสามารถทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณ

ประการที่หก การใช้กฎหมายอาญากับการกระทำความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นนั้น เป็นมาตรการที่สมเหตุสมผลแล้วที่นำมาใช้เพื่อเป็นการควบคุมกับกรณีที่เกิดขึ้น

ดังนั้น การพิจารณาเรื่องของการรับผิดทางอาญาของบุคคล ต้องพิจารณาในส่วนของ การกระทำภายนอกและส่วนภายในจิตใจควบคู่กัน ส่วนโครงสร้างของความผิดอาญา เป็นเพียงแนวทางในการแยกระหว่างการกระทำที่เป็นความผิดอาญาและการกระทำที่ไม่เป็นความผิดอาญา เพื่อนำมาเป็นหลักในการกำหนดความผิด และการลงโทษทางอาญาเท่านั้น ซึ่งประเทศไทย มีประมวลกฎหมายอาญาใช้เป็นการควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคม และยังมีพระราชบัญญัติที่มีบทลงโทษทางอาญาจำนวนมาก ซึ่งพระราชบัญญัติบางฉบับมีความซ้ำซ้อนกัน และความผิดบางประเภทมีลักษณะของการกระทำไม่ถือเป็นความผิดอาญาโดยแท้ เป็นเพียงการกระทำความผิดที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ไม่สมควรนำมาตราทางอาญามาบังคับใช้ ควรนำมาตรการอื่นมาใช้แทน เช่น มาตรการทางปกครอง²⁶

2.4 มาตรการลงโทษทางอาญา

2.4.1 วัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา

บทบัญญัติของกฎหมายอาญา เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยกระทำในลักษณะใดที่เป็นการกระทำความผิดทางอาญา หรือการไม่กระทำการในลักษณะใดที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญา โดยได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดดังกล่าว ซึ่งลักษณะของการกระทำ ความผิดทางอาญาจะต้องเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดผลร้ายต่อผู้อื่นทางร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ซึ่งการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดทางอาญา เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมาย²⁷ แต่บทลงโทษมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่แตกต่างกันไป ซึ่งวัตถุประสงค์ในการลงโทษประกอบด้วย

วัตถุประสงค์ที่หนึ่ง “การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution) มาจาก หลัก “ตาต่อตาฟันต่อฟัน” ซึ่งมองว่าการลงโทษจะต้องประกอบด้วย

²⁶ สุภชาติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2561). กฎหมายอาญาเพื่อ. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 44(2). หน้า 20-21.

²⁷ ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 18. หน้า 13.

1) ต้องกระทำเพื่อแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้กระทำความผิดได้กระทำลงต่อสังคม หรือเพื่อทดแทนความรู้สึกที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำความผิดนั้น

2) การลงโทษต้องได้สัดส่วนระหว่างความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลง กับผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับในการกระทำความผิดนั้น

3) การลงโทษต้องได้สัดส่วนระหว่างความร้ายแรงของความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลง กับความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสังคม ซึ่งบทลงโทษจะต้องร้ายแรงไปตามความเสียหายที่เกิดขึ้น²⁸

วัตถุประสงค์ที่สอง การลงโทษเพื่อข่มขู่หรือปราบปรามอาชญากรรมโดยทั่วไป (Deterrence or General Prevention) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีความรุนแรง เพื่อข่มขู่บุคคลทั่วไปให้มีกลัวที่จะเลียนแบบการกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน และการลงโทษจะต้องกระทำในที่สาธารณะ โดยสาธารณชนสามารถมองเห็นได้ และบทลงโทษต้องมีความรุนแรงมากพอที่จะสามารถป้องกันสังคมได้ ไม่ให้สังคมได้รับความเดือดร้อนอีก ซึ่งโทษที่นำมาใช้ คือ โทษประหารชีวิต และโทษจำคุก ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา อีกทั้งในบางประเทศใช้วิธีการลงโทษโดยการตัดมือผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ เพื่อเป็นการข่มขู่บุคคลทั่วไป²⁹

ดังนั้น การลงโทษตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ในส่วนของตัวผู้กระทำความผิด การลงโทษนั้น ต้องทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกเกรงกลัว เช็ดหลาบ และไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก สำหรับในส่วนของบุคคลอื่น การลงโทษต้องทำในลักษณะเป็นการขู่เตือนว่าหากได้กระทำความผิดในลักษณะเช่นนั้น จะถูกลงโทษอย่างไร กล่าวคือ บทลงโทษควรเป็นลักษณะป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นกระทำความผิดในลักษณะเดียวกับที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลง บทลงโทษสมควรที่ผู้กระทำความผิด ควรมีความรุนแรงเพียงแค่นี้ยังมีให้ผู้อื่นกระทำความผิด และการลงโทษจะต้องมีความยุติธรรม³⁰

วัตถุประสงค์ที่สาม การลงโทษเพื่อป้องกันพิเศษหรือรายบุคคล (Prevention of Particular Deterrence) นำไปใช้กับการลงโทษที่เป็นอาชญากรและมีพฤติกรรมในการกระทำความผิดติดเป็นนิสัย (Habitual offenders) และอาชญากรวิกลจริต (Abnormal offenders) โดยวิธีการ

²⁸ ภาภูมิ สร้อทนต์. (2558). *ปัญหาและความจำเป็นในการบังคับใช้มาตรการทางอาญาประเภทอื่นที่มีได้บัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาของไทย*. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง” รุ่นที่19, วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. หน้า 8-9.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

³⁰ เอกพงษ์ สารน้อย. ทัณฑวิทยา. เอกสารประกอบการสอนวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาชั้นสูง. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ลงโทษที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิด ต้องเป็นบทลงโทษเพื่อข่มขู่ผู้กระทำความผิดมิให้หันกลับไปกระทำความผิดซ้ำ และการลงโทษนั้นต้องมีให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกระทำความผิด โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดมาควบคุมไว้ เพื่อมิให้มีโอกาสก่อภัยต่อสังคม และให้ปล่อยตัวผู้กระทำความผิดเมื่อมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น จนเห็นว่าไม่เป็นภัยต่อสังคมอีก และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดซ้ำ ไม่รู้สึกเจ็บตลากับการถูกลงโทษในคดีก่อนนี้ ศาลสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดเพิ่มได้ตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งในแต่ละประเทศได้มีบทบัญญัติของกฎหมายในการเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดซ้ำ

วัตถุประสงค์ที่ดี การลงโทษเพื่อตัดโอกาสในการกระทำความผิด (Incapacitation) เป็นการลงโทษที่ตัดโอกาสมิให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดซ้ำอีก โดยนำตัวผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ตามแนวคิดการป้องกันสังคม ซึ่งนำโทษประหารชีวิต หรือการคุมขัง หรือนำมาตรการอื่นมาใช้กับผู้กระทำความผิดเพื่อมิให้กระทำความผิดซ้ำ

วัตถุประสงค์ที่ห้า การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นการลงโทษที่นำวิธีการบำบัดมาเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด ตามแนวคิดที่ว่า การบำบัดเป็นวิธีการที่ดีกว่าการลงโทษที่มีความรุนแรง เพราะเชื่อว่าในแต่ละความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำขึ้น มีลักษณะที่แตกต่างกัน การฟื้นฟูเพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีคืนสู่สังคม ย่อมมีวิธีการที่แตกต่างกัน³¹

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจะประสบผลสำเร็จได้จะต้องประกอบด้วย

ประการที่หนึ่ง นำมาใช้กับความผิดที่ไม่ร้ายแรง หรือความผิดที่บุคคลทั่วไปในสังคมสามารถยอมรับได้ และไม่ควรรนำวิธีการลงโทษนี้ไปใช้กับความผิดที่ร้ายแรง เนื่องจากบุคคลนั้นเป็นภัยต่อสังคม ควรใช้วิธีการป้องกันสังคมแทน

ประการที่สอง พิจารณาจากลักษณะของผู้กระทำความผิดที่อาจได้รับการแก้ไขฟื้นฟู เช่น ผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก ผู้กระทำความผิดที่กระทำไปโดยความพลั้งเผลอ แต่กรณีเป็นการกระทำความผิดที่คิดเป็นนิสัย หากใช้วิธีการลงโทษ โดยการแก้ไขฟื้นฟู อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคม ควรใช้วิธีการนำตัวผู้กระทำความผิดออกจากสังคม

อย่างไรก็ตาม การลงโทษแก้ไขฟื้นฟู เน้นการบำบัดที่ให้ผู้กระทำความผิดได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคม และนำมาตรการคุมความประพฤติ หรือวิธีการการบำบัดทางร่างกาย หรือจิตใจ หรือเรียกได้ว่าเป็นมาตรการที่ทำให้เกิดการลงโทษโดยชุมชน ซึ่งไม่มุ่งเน้นการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าไปรับการบำบัดอยู่ในเรือนจำเพื่อเป็นการลงโทษ

วัตถุประสงค์ที่หก การลงโทษเพื่อศึกษา (Education) เป็นการลงโทษเพื่อแสดงให้เห็นว่า การกระทำใดเป็นการกระทำที่ดี เป็นการกระทำที่ถูกต้อง และการกระทำใด

³¹ ภาภูมิ สรอรรถ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 28. หน้า 10.

เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง มิได้มุ่งเน้นที่จะลงโทษทดแทนการกระทำผิดที่ได้กระทำลง แต่อย่างใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา กฎเกณฑ์ หรือกฎหมาย ที่ผู้กระทำความผิดได้ฝ่าฝืน และใช้วิธีการการลงโทษที่เป็นสัญลักษณ์จากผลของการฝ่าฝืนดังกล่าว เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด แต่หากเป็นกรณีความผิดนั้น ประชาชนมิได้รู้กัน โดยทั่วไป ว่าการกระทำในลักษณะใด ที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด ซึ่งหากผู้กระทำความผิดมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ ก็อาจจะไม่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งการลงโทษเพื่อการศึกษา ถือเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมาก แต่กรณีที่มีการกระทำนั้นเป็นความผิดร้ายแรง หรือเป็นความผิดส่วนตัว การลงโทษเพื่อการศึกษาก็ไม่มีความสำคัญมากนัก

อย่างไรก็ตาม การกระทำความผิดบางประเภท บทลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา โดยเฉพาะโทษจำคุก และโทษปรับ ที่นำมาใช้ลงโทษผู้กระทำความผิด กลับไม่มีความเหมาะสมระหว่างบทลงโทษกับความผิดบางประเภท ซึ่งหากการลงโทษมีความหลากหลาย ย่อมทำให้ประชาชนเกิดการศึกษา ในส่วนของข้อบังคับที่ดีขึ้น แม้บทลงโทษในปัจจุบันจะก่อให้เกิดการศึกษาแล้วก็ตาม³²

วัตถุประสงค์ที่เจ็ด การลงโทษเพื่อชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย (Restitution) เป็นการลงโทษเพื่อคุ้มครองเหยื่อในคดีอาญา หรือผู้เสียหายในคดีอาญา ให้ได้รับการเยียวยาความเสียหาย ซึ่งแต่เดิมผู้เสียหายต้องดำเนินการเรียกร้อง หรือฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นคดีแพ่ง แยกต่างหากจากการกระบวนพิจารณาคดีอาญา ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเพียงการลงโทษในการกระทำความผิดทางอาญาเท่านั้น ซึ่งแนวความคิดนี้ก่อให้เกิดการกำหนดโทษของศาลในการตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งจะต้องคำนึงถึงการชดใช้ค่าเสียหายของผู้กระทำความผิด ที่จะต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหาย โดยต้องคำนึงถึงความพอใจของผู้เสียหายด้วย และหากผู้เสียหายได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจนเป็นที่พอใจ ผู้กระทำความผิดก็จะได้รับโทษน้อยลง อีกทั้งในบางกรณีศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ให้แก่ผู้เสียหาย หรือผู้เสียหายอาจได้รับค่าทดแทนความเสียหายจากรัฐ

วัตถุประสงค์ที่แปด การลงโทษเพื่อการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restoration) เป็นการลงโทษที่มุ่งเน้น การประนีประนอมยอมความกันระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดในคดีอาญา โดยผู้กระทำความผิดต้องตระหนักถึงความเสียหายที่ได้กระทำขึ้นต่อผู้เสียหาย ซึ่งอาจให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายในรูปแบบของตัวเงิน หรือทำงานเพื่อชดใช้ค่าเสียหาย หรือทำการขอโทษผู้เสียหาย หรือเป็นการดำเนินการในลักษณะทำให้ผู้เสียหายได้รับสิ่งที่เสียหายไปกลับคืนมา ที่สำคัญเพื่อให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดเกิดความสมานฉันท์ เข้าใจซึ่งกันและกัน

³² ภาภูมิ สรอรรถ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 28. หน้า 11-12.

และไม่เกิดการพิพาทกันอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้นำมาใช้กับกระบวนการพิจารณาในกรณี
ที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน ในส่วนของกระบวนการประชุมครอบครัว³³

2.4.2 มาตรการบังคับทางอาญา (Kriminalsanktion/criminal sanction)

“มาตรการบังคับทางอาญา” คณิต ฌ นคร ให้ความหมายว่า มาตรการในกฎหมายอาญา
ที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิด ได้แก่ โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญา

“มาตรการบังคับทางอาญา” หยุค แสงอุทัย ให้ความหมายไว้ดังนี้

ประการที่หนึ่ง “การป้องกันทั่วไป” (Generalprvention/general preventio)
การลงโทษในลักษณะเป็นการข่มขู่ เพื่อมิให้ผู้อื่นกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน หรือเพื่อให้
บุคคลทั่วไปสละเลิกละความคิดที่มีอยู่ในจิตใจว่าจะกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน เนื่องจาก
เห็นแบบอย่างของผู้กระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษ ซึ่งการป้องกันทั่วไปนี้ อีกทั้งการป้องกันโดยทั่วไป
เป็นวัตถุประสงค์หนึ่งของการลงโทษทางกฎหมายอาญาที่ได้รับการยอมรับ

ประการที่สอง “การป้องกันพิเศษ” (Spezialprvention/special prevention) เป็นการนำวิธีการ
เพื่อความปลอดภัยหรือการลงโทษมาใช้กับผู้กระทำความผิด ซึ่งการป้องกันพิเศษนี้เป็น
วัตถุประสงค์หนึ่งของการลงโทษทางกฎหมายอาญาเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับไป
กระทำความผิดซ้ำในลักษณะเดียวกันอีก

ประการที่สาม “มาตรการบังคับ” เป็นวิชาว่าด้วยมาตรการบังคับทางอาญา ซึ่งคณะ
นิติศาสตร์ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี้ได้มีการเรียนการสอนเป็นวิชาเลือกแยกต่างหาก³⁴

โดยเหตุผลในการใช้มาตรการบังคับในทางอาญา เป็นหลักที่นำมาใช้ในการพิจารณาคดี และ
การบังคับโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล โดยมุ่งเน้นเปลี่ยนแปลงแก้ไข
ผู้กระทำความผิดเป็นหลัก ซึ่งการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดต้องมีความเหมาะสม
และมีประสิทธิภาพ หากเป็นเช่นนี้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจผู้กระทำความผิดอย่างลึกซึ้ง
มีความเป็นเหตุเป็นผล ว่าเหตุใดจึงนำมาตราการบังคับทางอาญาชนิดนั้น มาใช้บังคับใช้กับผู้กระทำ
ความผิดนี้ ในปริมาณเท่านี้ และเพราะอะไร กล่าวคือต้องมีเหตุผลที่สามารถอธิบายต่อสังคม
ซึ่ง โดยธรรมชาติของมนุษย์แต่ละบุคคลล้วนแล้วมีบุคลิกนิสัยที่แตกต่างกันไป และนอกจาก
การพิจารณาพฤติกรรมกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดแล้ว ยังต้องพิจารณาตัวผู้กระทำ
ความผิดด้วย ซึ่งในการพิจารณานั้น ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจในการสอบสวนเอง
หรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมา ความประพฤติของผู้ต้องหา

³³ ภาภูมิ สรอรรถ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 28. หน้า 12-13.

³⁴ ธาณี วรภัทร์. *หลักนิติธรรมกับการใช้มาตรการบังคับทางอาญา*. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร หลักนิติ
ธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 1. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 4.

ที่เป็นอยู่ แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบทุกข้อหาที่ได้มา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 ได้ให้อำนาจไว้

คณิต ฅ นคร ได้อธิบายมาตรา 138 ไว้ว่า เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ รวมถึงการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษ ซึ่งข้อมูลของผู้กระทำความผิดนั้น เป็นสิ่งสำคัญในการใช้เหตุผลในการเลือกใช้มาตรการบังคับทางอาญา และการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิด ร่วมกับพฤติกรรมการกระทำความผิด ที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำขึ้น โดยการใช้มาตรการดังกล่าวต้องคำนึงถึง เหตุผลในอดีต เหตุผลในปัจจุบัน และเหตุผลในอนาคต ทั้งนี้การใช้มาตรการบังคับทางอาญาต้องมีความเหมาะสมกับพฤติกรรมการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ³⁵

การใช้มาตรการบังคับทางอาญา เป็นการนำหลักนิติธรรมไปสู่ประชากรในส่วนของ การใช้มาตรการบังคับทางอาญาผ่านกระบวนการยุติธรรม จากเจ้าพนักงานของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐนั้น ตามรัฐธรรมนูญดำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรมจะต้องมีการพิจารณาในด้านต่างๆ เพื่อการบังคับใช้กฎหมาย ดังนี้

ด้านที่หนึ่ง ด้านนิติบัญญัติ ฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจพิจารณากำหนดว่าการกระทำลักษณะใดเป็นความผิดอาญารวมถึงการกำหนดขอบเขตการลงโทษ และประกาศบังคับใช้ในแต่ละรัฐ ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายถูกกำหนดผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติ และเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการใช้อำนาจรัฐ กฎหมายอาญาจะผ่านการตรวจสอบคัดกรองและประกาศใช้ อันมีสาระสำคัญในเรื่องของการออกแบบกฎหมาย (form of Law) กระบวนการทางกฎหมาย ต้องสอดคล้องกับทฤษฎีทางกฎหมาย สอดคล้องต่อนิติวิธี เพื่อนำไปใช้ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการใช้กฎหมายจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาทางสังคม อีกทั้งภาคนิติบัญญัติสามารถออกแบบกฎหมาย หรือแก้ไขกฎหมาย ให้เป็นไปอย่างเหมาะสมในแต่ละสังคม และยังเป็นการปรับเปลี่ยนผู้กระทำความผิดให้มีพฤติกรรมที่ดี อย่างไรก็ตาม การออกแบบกฎหมายต้องบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา

บทลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา เป็นบทลงโทษที่มีผลกระทบต่อหลักนิติธรรม บังคับบุคคล สังคม กระบวนการยุติธรรม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่ทำให้เกิดผลกระทบอันยิ่งใหญ่ตามมา เพราะบทลงโทษนั้น มีผลต่อเนื้อตัวร่างกาย สิทธิเสรีภาพ ซึ่งการกำหนดความผิดอาญาต้องนำมาใช้กับการกระทำที่เป็นอาชญากรรมเท่านั้น

³⁵ ธาณี วรภัทร์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 34. หน้า 5-6.

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี หรือสาธารณรัฐฝรั่งเศส จะแยกความผิดทางอาญาตามความหนักเบาของการกระทำความผิด ซึ่งหากไม่ได้เป็นความอาญาโดยแท้ จะกำหนดเป็นความผิดใหม่แยกออกจากความผิดอาญา เช่น การละเมิดสาธารณะ (Public Tort) เป็นต้น

ดังนั้น จึงนำ “หลักการลดทอนการใช้มาตรการทางอาญา” (Decriminalization) มาใช้เพื่อเป็นการลดการใช้มาตรการทางอาญามาใช้ในเรื่องที่ไม่จำเป็นกับการกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดอาญาไว้เกินสมควร โดยการนำมาตรการอื่นมาใช้แทนนั้น เพื่อเป็นการระงับคดีนอกกระบวนการยุติธรรม เช่น การนำมาตรการทางปกครองมาใช้แทนมาตรการบังคับทางอาญา แต่ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าว ซึ่งความผิดที่ควรนำมาตรการนี้มาใช้ เช่น ความผิดลหุโทษ ความผิดเกี่ยวกับการใช้เช็ค เป็นต้น

ประเทศไทยมุ่งเน้นการลงโทษทางอาญาโดยวิธีการจำคุก ที่เป็นมาตรการบังคับทางอาญามาใช้กว่าร้อยละ 90 ซึ่งศาลสามารถใช้ดุลพินิจลงโทษอย่างอื่นแทนได้ ขณะเดียวกันประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี และอังกฤษ ต่างลดการลงโทษจำคุก เพราะรัฐต้องรับภาระค่าใช้จ่ายสูง หากแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดไม่ได้ก่อให้เกิดผลร้ายต่อสังคมและการลงโทษจำคุกยังก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีต่อผู้กระทำความผิดอีกด้วย

ด้านที่สอง ด้านการใช้อำนาจตุลาการ คือ การใช้อำนาจตรวจสอบร่วมกันของเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อหาความจริงของความผิดหรือความบริสุทธิ์ที่ “ผู้ต้องหาหรือจำเลย” ได้กระทำความผิด ซึ่งอำนาจตุลาการนั้นใช้ตั้งแต่ชั้นสอบสวนเพื่อฟ้องร้องคดี และชั้นพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งอาจสรุป ได้ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การใช้อำนาจตุลาการในชั้นสอบสวนฟ้องร้องคดี เป็นขั้นตอนในชั้นสอบสวนฟ้องร้องคดี เพื่อกลั่นกรองคดีหรือพิสูจน์ความจริง ซึ่งประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี อังกฤษ ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยกำหนดรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้สามารถมีผลบังคับใช้ได้จริง เพื่อเป็นการพิสูจน์ความจริงเบื้องต้น โดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่สองหน่วยงานร่วมกันสอบสวนผู้กระทำความผิด เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานอันเป็นการคัดกรองข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดเบื้องต้น หรือกรณีคดีไม่มีมูลหรือไม่ครบองค์ประกอบความผิด หรือยังเป็นข้อสงสัยตามหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยสามารถใช้ดุลพินิจตัดคดีความออกจากสารบบได้ทันที ซึ่งในทางปฏิบัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหลายประเทศ ให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามาทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนเป็นการถ่วงดุลอำนาจ (Accountability) ระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ทำให้กระบวนการยุติธรรมในชั้นนี้มีความโปร่งใส เกิดเสรีประชาธิปไตย ประชาชนไม่ถูกนำตัวเข้า

สู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยไม่จำเป็นก่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน ลดการทุจริตของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม

การตรวจสอบค้นหาความจริง “ผู้ต้องหา” และ “จำเลย” ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น เป็นไปตาม “หลักการดำเนินคดีและการบังคับโทษเป็นรายบุคคล” (Individualization of Punishment) ที่มีการตรวจสอบค้นหาความจริงจากฐานข้อมูลบุคคลที่นำมาใช้ในทุกขั้นตอน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประกอบด้วย ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดของผู้กระทำความผิดนั้น และข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติที่เป็นอาชญาของผู้กระทำความผิด ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่มีความสำคัญ ในการพิจารณาวินิจฉัยตัดคดีออกจากระบบ หรือการไต่ถามถ้อย ขอมความหากคดีนั้นสามารถทำได้ การสั่งฟ้อง การสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ เป็นต้น อีกทั้งข้อมูลส่วนบุคคล มีผลต่อการใช้มาตรการบังคับทางอาญา เพื่อนำไปสู่การพิจารณามาตรการทางกฎหมายต่างๆ และ กำหนดเงื่อนไขในการลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดนั้น และจะนำไปสู่การจัดทำแผนบังคับโทษ รายบุคคล (Execution Plan) อันเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอย่างยั่งยืน (Rehabilitation)

ประการที่สอง การใช้อำนาจตุลาการในชั้นพิจารณาคดี เป็นขั้นตอนการพิสูจน์ความจริงจนสิ้นความสงสัยบนพื้นฐานของความถูกต้อง ซึ่งการตรวจสอบประกอบด้วย

1) การตรวจสอบความจริงก่อนประทับฟ้อง การตรวจสอบในชั้นนี้จะช่วยลด ปริมาณคดี เช่น การไต่สวนมูลฟ้องของศาลชั้นต้น

2) การตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี โดยศาลชั้นต้น มีบทบาทในการพิจารณา มีการรับฟังพยานหลักฐาน ส่วนศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา กฎหมายไทย บัญญัติให้อ่านสำนวนแล้วพิพากษาในข้อเท็จจริงเท่านั้น ซึ่งการพิพากษานั้น ผู้พิพากษาต้องเข้าถึง ข้อมูลในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยพิจารณาจากประวัติบุคคลที่ผ่านมามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พฤติกรรมในการกระทำความผิด และหากใช้มาตรการบังคับทางอาญากับผู้กระทำความผิดแล้ว หลังที่ผู้กระทำความผิดพ้นการบังคับใช้มาตรการบังคับทางอาญาเขาจะสามารถดำรงชีวิต โดยไม่กระทำความผิดได้หรือไม่ และจะรับผิดชอบต่อสังคมได้มากน้อยเพียงใด

ดังนั้น การตรวจสอบค้นหาความจริงในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น จึงเป็นการค้นหาความบริสุทธิ์ หรือความผิดของผู้ต้องหา หรือจำเลยบนพื้นฐานของ ความจริงโดยอำนาจตุลาการ

ด้านที่สาม ด้านการบังคับโทษ ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญามี “การบังคับโทษ” อยู่ในทุกขั้นตอน ตัวอย่างเช่น การบังคับโทษทางเสรีภาพ การบังคับโทษเกี่ยวกับ ทรัพย์สิน รวมถึงการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติ ฯลฯ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของ

กฎหมายอาญา ซึ่งขั้นตอนการบังคับโทษนั้น ได้ผ่านการพิสูจน์ความจริงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้ว เมื่อผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดจริงย่อมต้องถูกลงโทษ ซึ่งการบังคับโทษเปรียบเสมือนเครื่องกรองน้ำหรือโรงงานที่ซ่อมมนุษย์ที่สกปรกหรือบกพร่อง โดยการแก้ไขให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

การบังคับโทษต้องใช้ความความรู้หลายศาสตร์ประกอบกัน เช่น จิตวิทยา สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ จึงจะทำให้การบังคับโทษประสบผลสำเร็จ ซึ่งการบังคับโทษจำคุกนั้นมีเป้าหมายที่ชัดเจน และกฎหมายต้องสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีอันเป็นวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษอย่างเป็นระบบ เช่น การบังคับโทษจำคุกกับผู้กระทำความผิดทางอาญา มิใช่เพียงแต่เป็นการจำกัดเสรีภาพเพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ต้องสร้างจิตสำนึกเพื่อให้เขารู้สำนึกในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของตนได้เมื่อพ้นโทษแล้วสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่กลับไปกระทำความผิดอีก ซึ่งถือเป็นวิธีการบังคับโทษที่เป็นการคุ้มครองสังคม

ด้านที่สี่ ด้านการบริหารกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีระบบ (System) และกลไก (Mechanism) คือ เป็นการนำ “หลักตรวจสอบ” เพื่อค้นหาและพิสูจน์ความจริงจนสิ้นความสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญา หรือเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมต้องมีการพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏ เนื่องจากการพิสูจน์ความจริงนั้น มีผลต่อการตัดสินออกจากระบบ หรือผันคดีออกจากระบบได้ ในชั้นของพนักงานอัยการ หรือชั้นพนักงานสอบสวน แทนการฟ้องร้องคดี รวมทั้งการใช้มาตรการต่างๆ อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม คือ ไม่ต้องมีการฟ้องร้องคดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยยังไม่สามารถนำหลักการนี้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และอังกฤษ มีการบริหารคดีในชั้นสอบสวนโดยใช้หลักการ “อำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” โดยองค์กรหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่สองหน่วยงานร่วมกันสอบสวน เพื่อคัดกรองการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิด หรือ การตัดคดีทันทีถ้าคดีไม่มูล ไม่ครบองค์ประกอบความผิด หรือกรณียังเป็นที่ยังสงสัยตามหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย และจำหน่ายคดีออกจากระบวนการยุติธรรมทันทีเป็นกระบวนการผันคดี (Diversion) โดยในประเทศต่างๆ ให้พนักงานอัยการมีหน้าที่สอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน ทำให้เกิดการถ่วงดุล (Accountability) อำนาจในการตรวจสอบความจริงในการสอบสวน ทำให้เกิดความโปร่งใส ประชากรในประเทศได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพไม่ถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยไม่จำเป็น อีกทั้งการตรวจสอบค้นหาความจริง

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ความสำคัญกับ “หลักการดำเนินคดีและบังคับโทษเป็นรายบุคคล” (Individualization of Punishment) จึงทำให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศเหล่านี้ เป็นกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบค้นหาความจริง ที่มีผลต่อการฟื้นคดี การกรอกรงคดี หรือการตัดคดีที่ไม่จำเป็น ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทำให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมหลายด้าน เช่น ปริมาณคดีลดลง ลดปริมาณผู้ต้องขัง ลดค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ลดโอกาสโอกาสการทุจริตในกระบวนการยุติธรรม ที่สำคัญเป็นการรักษาไว้ซึ่งหลัก “นิติธรรม” อันเป็นส่วนสำคัญของการใช้บทบัญญัติกฎหมายในกระบวนการยุติธรรม

ประเทศไทย กรณีผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ถือเป็นปัญหาพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่ส่งผลให้ปริมาณเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ และการบังคับโทษอันมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่สามารถคัดกรองคนผิดที่เหมาะสมกับการลงโทษจำคุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้โทษจำคุกที่ปราศจากหลักวิชาบังคับโทษที่เหมาะสมและมีความเป็นภาวะวิสัยของประเทศไทยนั้น ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหานักโทษมาจำนวนมาก เรือนจำมีผู้ต้องขังมากเกิดไป หรือกล่าวได้ว่าปัญหานักโทษล้นคุก ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบัน

สำหรับการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในปัจจุบัน มีลักษณะการดำเนินงานแบบระบบสายพานส่งต่อกันเป็นทอดๆ กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด พนักงานตำรวจส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการส่งฟ้องต่อศาล ศาลพิจารณาคัดสินคดีพิพากษาลงโทษ หากจำเลยต้องโทษจำคุกให้ส่งตัวจำเลยไปยังราชทัณฑ์ และเมื่อรับโทษเรียบร้อยแล้วก็ให้ปล่อยตัวจำเลย เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเดียวกันแต่มีแนวคิดและนโยบายที่แตกต่างกัน ขาดแนวคิดและทิศทางที่ปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นการทำงานในลักษณะที่แยกกันทำสุดท้ายแล้วปัญหาในกระบวนการยุติธรรมนั้นตกอยู่กับราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นสายพานสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้เกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำ ซึ่งส่งผลเป็นลูกโซ่ทำให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ³⁶

2.4.3 บังคับโทษปรับทางอาญา

การกระทำความผิดทางอาญาย่อมมีบทลงโทษตามกฎหมาย ผู้ใดกระทำความผิดที่มีโทษทางอาญาผู้นั้นต้องได้รับการลงโทษ โดยบทลงโทษทางอาญามุ่งที่จะให้บุคคลที่กระทำความผิดได้รับ

³⁶ ธาณี วรภัทร์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 34. หน้า 10-17.

โทษโดยตรง และป้องปรามการกระทำความผิดเพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดซ้ำต่อสังคมอีก สิ่งเหล่านี้ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักการลงโทษ ซึ่งลักษณะของการลงโทษผู้กระทำความผิดมีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น โทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง เป็นวิธีการลงโทษมุ่งบังคับเอาทั้งชีวิตหรือเสรีภาพของบุคคล โทษปรับหรือริบทรัพย์มุ่งที่จะบังคับเอาทั้งทรัพย์สิน โดยโทษปรับเป็นบทลงโทษหนึ่ง ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งโทษปรับนั้น จะเป็นบทลงโทษที่มีลักษณะเป็นโทษปรับสถานเดียว หรือใช้ร่วมกับโทษจำคุก ก็ตาม³⁷

“โทษปรับ” หมายถึง การลงโทษที่เกี่ยวกับเงินตรา หรือการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายเป็นเงินตรา³⁸

“โทษปรับแบบอัตราตายตัว” (Fixed rate system) หมายถึง บทลงโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ที่กำหนดอัตราโทษปรับไว้แน่นอนคงที่ ซึ่งอาจแบ่งเป็น ค่าปรับที่กำหนดอัตราโทษปรับไว้เพียงอัตราเดียวหรืออัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นอัตราโทษปรับขั้นสูงและอัตราโทษปรับขั้นต่ำ และให้ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย โดยพิจารณาจากความหนักเบาเพียงของการกระทำความผิด สภาพเศรษฐกิจ และฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดประกอบกัน

ในปัจจุบัน ระบบโทษปรับของประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติต่าง ๆ ได้มีบทลงโทษตามกฎหมายซึ่งโทษปรับนั้น เป็นบทลงโทษทางอาญาชนิดหนึ่ง และสามารถแบ่งลักษณะของโทษปรับออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่หนึ่ง การกำหนดอัตราโทษปรับตามที่กฎหมายกำหนด หมายถึง บทบัญญัติของกฎหมายกำหนดอัตราโทษปรับไว้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจเป็นอัตราโทษปรับขั้นสูง หรืออัตราโทษปรับขั้นต่ำ หรืออัตราโทษปรับเพียงอัตราเดียว³⁹

ประเภทที่สอง ค่าปรับตามมูลค่าหรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิด เป็นบทลงโทษที่กำหนดโทษปรับโดยมุ่งประสงค์ลงโทษผู้กระทำความผิดตามมูลค่า หรือผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำความผิดนั้นๆ เช่น การกำหนดโทษปรับตามพระราชกำหนดประมง พ.ศ. 2558 มาตรา 123 บัญญัติว่า ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 10 ต้องระวาง

³⁷ สิริโคม พรหมโคม. (2559). การบังคับโทษปรับทางอาญา. *จุลนิติ*. หน้า 163.

³⁸ ปณตพร ชโลธร ประพิณ ประดิษฐากร และอัมภัสสา ดิษฐอำนาจ. (2560). การปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม เรื่อง การใช้โทษปรับตามรายได้ (day fines) เพื่อทดแทนโทษจำคุกในกรณีที่มีการกระทำความผิดที่มีโทษความผิดอุกฉกรรจ์ และวิธีการบังคับค่าปรับอย่างเป็นธรรม. *วารสารศาลยุติธรรม*, 10(3). หน้า 40.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

โทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือปรับจำนวนสามเท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้รับจากการทำประมง แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า การลงโทษในลักษณะนี้ เพื่อเป็นการป้องกันยับยั้งการกระทำความผิด เนื่องจากความผิดบางฐานความผิด ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดเป็นจำนวนมาก กล่าวคือผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดสูงกว่าต้นทุนในการกระทำความผิด กฎหมายจึงกำหนดอัตราโทษปรับจำนวนเท่ากับหรือมากกว่าผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับ ซึ่งถือว่าเป็นการลงโทษปรับในอัตราที่สูง อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ส่วนรวมของรัฐ⁴⁰

ประเภทที่สาม การปรับต่อเนื่องเป็นจำนวนวัน เป็นวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงานที่สั่งให้กระทำหรือไม่กระทำการบางอย่าง และผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนคำสั่งอยู่อย่างต่อเนื่อง เช่น การกำหนดโทษปรับรายวันในการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 โดยผู้กระทำความผิดต้องจ่ายค่าปรับตลอดเวลาที่ยังคงฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงาน อย่างไรก็ตาม การลงโทษในลักษณะนี้ยังขาดหลักเกณฑ์ในการกำหนดอัตราค่าปรับที่มีความเหมาะสมในการกระทำความผิดแต่ละราย ประกอบกับโทษปรับของประเทศไทยในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากไม่มีการปรับปรุงอัตราโทษปรับมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจึงทำให้การบังคับโทษปรับไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงทำให้ศาลเลือกวิธีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิด⁴¹

2.4.4 การคุมความประพฤติ

“การคุมความประพฤติ” หมายถึง การดำเนินงานของพนักงานคุมประพฤติที่เป็นการควบคุมดูแล แนะนำช่วยเหลือ ตักเตือนผู้กระทำความผิด เกี่ยวกับความประพฤติ การศึกษา การประกอบอาชีพ และเรื่องอื่นๆ โดยการนำวิธีการแก้ไขฟื้นฟูมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นกระบวนการติดตาม ควบคุม ดูแล ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือผู้กระทำความผิด ที่ถูกคุมความประพฤติ และกำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติ เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก โดยผู้กระทำความผิดจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมความประพฤติ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขร่วมกับผู้อื่น

⁴⁰ ปณตพร ชโลธร ประพิณ ประดิษฐากร และอัมภัสสา ดิษฐอำนาจ. อ้างอิงแล้วเชิงอรรถที่ 38. หน้า 41 - หน้า 42.

⁴¹ ปณตพร ชโลธร ประพิณ ประดิษฐากร และอัมภัสสา ดิษฐอำนาจ. อ้างอิงแล้วเชิงอรรถที่ 38. หน้า 43.

การคุ้มครองประเพณีมีประโยชน์ ดังนี้

ประการแรก เพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรรม

ประการที่สอง ผู้กระทำความผิดสามารถประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูตัวเอง และครอบครัว ทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวยังคงอยู่ สามารถหาเงินนำมาชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย รวมถึงหากชุมชนได้รับความเสียหายก็สามารถชดใช้ความเสียหายให้แก่ชุมชนได้ อันเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้กระทำความผิดอีกทั้งรัฐยังได้รับภาษีเบ้ารุงรัฐจากผู้กระทำความผิดอีกด้วย

ประการที่สาม ก่อให้เกิดผลดีต่อตัวผู้กระทำความผิดที่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูรายบุคคล กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดไม่ถูกลงโทษจำคุก ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับผลกระทบจากการถูกตีตรา (Labeling) และไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ประสบการณ์ในเรือนจำ ทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งการแก้ไขฟื้นฟูย่อมเป็นประโยชน์มากกว่าการนำตัวผู้กระทำความผิดไปลงโทษจำคุก

ประการที่สี่ ลดปัญหาความแออัดในเรือนจำ⁴²

การคุ้มครองประเพณี มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ในชั้นก่อนฟ้อง ชั้นพิจารณาคดีของศาล และภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาตามที่กฎหมายกำหนดพนักงานคุมประพฤติมีหน้าที่ดำเนินการสืบเสาะและพินิจ ควบคุม สอดส่องแก้ไข ฟื้นฟู และสงเคราะห์ผู้กระทำความผิด

ประการที่สอง ตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด คุมประพฤติ มีหน้าที่ดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ประการที่สาม สงเคราะห์ผู้กระทำความผิดในชุมชน และสนับสนุนเกี่ยวกับการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

ประการที่สี่ พัฒนารูปแบบ วิธีการ และระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน

ประการที่ห้า ดำเนินการติดตาม เร่งรัด และประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานในสังกัด รวมถึงจัดทำและประสานงานของกรมให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนแม่บทของกระทรวงยุติธรรม

ประการที่หก เสริมสร้าง สนับสนุน และประสานงานให้เกิดเครือข่ายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยให้ชุมชน และภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม

⁴² กรมคุมประพฤติ. (2564). *คู่มือการปฏิบัติงานคุ้มครองประเพณีผู้ถูกคุมความประพฤติที่เป็นผู้ใหญ่ตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559*. กองอำนวยการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการคุ้มครองประเพณี กรมคุมประพฤติ. หน้า 18.

ประการที่เจ็ด ปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของกรม หรือตามที่กระทรวง หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย⁴³

โดยกรมควบคุมประพฤตินี้อำนาจหน้าที่หลายด้าน เช่น งานสืบเสาะและพินิจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด และนำข้อเท็จจริงนั้นมาจัดทำรายงานเสนอต่อผู้มีอำนาจ เพื่อผู้มีอำนาจนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาประกอบดุลพินิจ เพื่อให้มาตรการที่เหมาะสมมาใช้กับผู้กระทำความผิดในแต่ละราย ซึ่งการสืบเสาะและพินิจ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนก่อนศาลมีคำพิพากษา พนักงานคุมประพฤตินี้อำนาจหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคมของผู้กระทำความผิดตามคำสั่งศาล ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ แล้วนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์พร้อมจัดทำรายงานและความเห็นเสนอต่อศาลเพื่อศาล จะนำข้อมูลนั้นมาใช้พิจารณาประกอบดุลพินิจ เพื่อพิจารณาพิพากษาว่าจะนำมามาตรการใดมาใช้กับผู้กระทำความผิดในแต่ละรายได้อย่างเหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสืบเสาะและพินิจมาใช้ประโยชน์ต่อการวางแผนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด กล่าวคือ เจ้าหน้าที่คุมความประพฤติจะรวบรวมข้อมูล และเสนอความเห็นข้อมูลของผู้กระทำความผิดหรือจำเลย ว่าควรใช้มาตรการใดให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล อีกทั้ง ยังเป็นการถ่วงถ่วงว่าบุคคลผู้กระทำความผิดใดสมควรเข้าสู่กระบวนการคุมความประพฤติ โดยคำนึงถึงแนวโน้มในการปรับปรุงตนของผู้กระทำความผิดในชุมชน และความปลอดภัยของสังคมเป็นสำคัญ⁴⁴

ขั้นตอนหลังศาลมีคำพิพากษาให้จำคุก เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์และประเมินข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดที่เกิดขึ้น พร้อมจัดทำรายงานเสนอความเห็นต่อเรือนจำหรือทัณฑสถาน โดยพนักงานคุมความประพฤติ เพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณาประกอบการอนุมัติการพักการลงโทษและลดวันต้องโทษจำคุกของนักโทษ และนำวิธีการคุมความประพฤติมาใช้กับนักโทษนั้น เพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำและเพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัย ซึ่งวิธีการคุมความประพฤติต้องมีความเหมาะสมและความพร้อมของผู้กระทำความผิด ที่สำคัญบางฐานความผิดที่มีผู้เสียหายควรสอบถามความคิดเห็นของผู้เสียหาย และชุมชนด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ป้องกันสังคมและมีให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ และเพื่อพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนที่จะอนุมัติให้นักโทษแต่ละรายได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก⁴⁵

⁴³ กระทรวงยุติธรรม. *ภารกิจกรม คุมประพฤติ*. กรุงเทพฯ : กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. หน้า 6.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9 - 10.

⁴⁵ กระทรวงยุติธรรม. *อ้างอิงแล้วเชิงอรรถที่ 43*. หน้า 11.

โดยกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่รับผิดชอบการทำงานบริการสังคม หรือการทำงานสาธารณประโยชน์เช่นกัน ซึ่งการทำงานบริการสังคมจะนำมาบังคับใช้กับผู้กระทำ ความผิดในคดีอาญา ในการทำงานนั้นต้องเป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือผู้เสียหายโดยผู้กระทำ ความผิดไม่ได้รับค่าตอบแทนแต่ในการทำงานบริการสังคมนั้น ผู้กระทำความผิดต้องให้ความ ยินยอมหรือทำคำร้องขอทำงานบริการสังคม ซึ่งศาลผู้มีอำนาจหรือพนักงานคุมประพฤติมีหน้าที่ กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคม นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้กับผู้ต้องโทษใน กรณีพักการลงโทษและลดวันต้องโทษ ซึ่งการทำงานบริการสังคมอยู่ในความกำกับดูแลของ พนักงานคุมความประพฤติ อาสาสมัครคุมประพฤติ เครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่พนักงานคุมประพฤติ มอบหมาย และเจ้าหน้าที่ของหน่วยภาคีในการทำงานบริการสังคม

การทำงานบริการสังคม สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่หนึ่ง การทำงานบริการสังคมแบบรายบุคคล หมายถึง การกำหนดเงื่อนไข ให้ผู้กระทำความผิดแต่ละคนได้ทำงานบริการสังคมตามความรู้ความสามารถ หรือตามที่ได้รับ มอบหมาย โดยส่งไปยังหน่วยงานภาคี หน่วยงานอื่น ชุมชนต่างๆ หรือทำที่สำนักงานคุมประพฤติ เช่น การดูแลผู้ด้อยโอกาส การสอนหนังสือ เป็นต้น

รูปแบบที่สอง การทำงานบริการสังคมแบบกลุ่ม หมายถึง การคุมความประพฤติ ผู้กระทำความผิดโดยจัดให้มีการทำงานบริการสังคมนั้นเป็นกลุ่ม การทำงานบริการสังคม ในลักษณะต้องใช้คนจำนวนมากและการทำงานบริการสังคมนั้น เป็นไปตามความต้องการของ ชุมชน หรือเป็นการส่งเสริมการยอมรับและการพัฒนาความสัมพันธ์อันดีร่วมกันของคนในชุมชน โดยให้คนในชุมชนมีการทำงานร่วมกันหรืออาจจะเป็นการช่วยฝึกทักษะด้านการสร้าง ความสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นต้น

กิจกรรมการทำงานบริการสังคม มีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

ลักษณะที่หนึ่ง การทำงานให้ความช่วยเหลือดูแลและอำนวยความสะดวก หรือ เป็นลักษณะของการให้ความบันเทิงแก่คนชรา คนพิการ เด็กกำพร้า หรือผู้ป่วยในสถานพยาบาล หรือในสถานสงเคราะห์

ลักษณะที่สอง การทำงานบริการด้านการศึกษาหรืองานวิชาการ เช่น การค้นคว้าวิจัย การสอนหนังสือ

ลักษณะที่สาม การร่วมรณรงค์ในกิจกรรมหรือ โครงการเพื่อสังคม การบริจาคโลหิต

ลักษณะที่สี่ การทำงานที่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญ เช่น งานก่อสร้าง งานฝีมือ ช่างฝีมือหรือวิชาชีพอื่น

ลักษณะที่ห้า การทำงานบริการสังคมทั่วไป เช่น งานปลูกป่า การทำความสะอาดหรือพัฒนาสถานที่สาธารณะ หรืองานดูแลสวนป่าหรือสวนสาธารณะ

ลักษณะที่หก การทำงานบริการสังคมอื่น ที่ไม่ขัดต่อหลักเกณฑ์ วัตถุประสงค์ และเงื่อนไขในการทำงานบริการสังคม⁴⁶

2.5 ความหมายของสิทธิบัตร และเหตุผลในการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตร

สิทธิบัตรตามกฎหมาย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ สิทธิบัตรการประดิษฐ์ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ และอนุสิทธิบัตร อันเป็นการสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาอย่างหนึ่ง เมื่อมีการสร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวเกิดขึ้น และได้มาซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแล้วนั้น ผู้ทรงสิทธิหรือเจ้าของผลงานดังกล่าวย่อมได้รับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตามกฎหมาย และหากบุคคลอื่นนำผลงานทรัพย์สินทางปัญญาไปแสวงหาหรือนำไปใช้ประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาต ต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย ซึ่งเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญานั้น ย่อมมีสิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีทางอาญา มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่ง อันเป็นการบังคับสิทธิตามกฎหมายต่อไป

ดังนั้น สิทธิบัตรจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน องค์กร หรือบริษัท เนื่องจากในวงการธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในปัจจุบันมักมี สิทธิบัตรอันเป็นทรัพย์สินที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างมูลค่าสินทรัพย์นั้น ซึ่งสิทธิบัตรเข้ามามีบทบาทสำคัญ จึงทำให้หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรต่างๆ มีการจดทะเบียนสิทธิบัตร ไม่ว่าจะเป็นสิทธิบัตรการประดิษฐ์ สิทธิบัตรการออกแบบ หรืออนุสิทธิบัตร อันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากสิทธิบัตรถือได้ว่าเป็นสินทรัพย์อย่างหนึ่งของธุรกิจ ซึ่งบุคคลธรรมดาก็สามารถจดทะเบียนสิทธิบัตรได้ หากมีการคิดค้นพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางทรัพย์สินทางปัญญา⁴⁷

กรมทรัพย์สินทางปัญญา ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิบัตร (Patent)” ว่าหมายถึงหนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อเป็นการคุ้มครองการประดิษฐ์ หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะตามกฎหมายกำหนด อันเป็นสิทธิพิเศษให้แก่ผู้ประดิษฐ์คิดค้น หรือผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อมีสิทธิในการผลิตสินค้า จำหน่ายสินค้าได้แต่เพียงผู้เดียวการประดิษฐ์หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับลักษณะองค์ประกอบ โครงสร้าง หรือกลไกของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งกรรมวิธีการผลิตการรักษาหรือปรับเปลี่ยนคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น หรือทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ขึ้นใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมโดยการประดิษฐ์นั้น เน้นการประดิษฐ์ที่มีลักษณะ

⁴⁶ กระทรวงยุติธรรม. อ้างอิงแล้วเชิงอรรถที่ 43. หน้า 21-25.

⁴⁷ ยูพรัตน์ ร้อยแก้ว. (2565). *ปัญหาการบังคับคดีในสิทธิบัตร*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เป็นการแก้ไขปัญหาด้านเทคนิคที่ไม่สามารถคิดค้นขึ้นได้ง่าย ตัวอย่างเช่น กลไกของเครื่องยนต์
วิธีการเก็บรักษาพืชผักผลไม้ให้สามารถเก็บได้นานไม่ให้นำเสียเร็วเกินไป เป็นต้น

ส่วน “อนุสิทธิบัตร (Patty Patent)” หมายถึง หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้ เพื่อเป็นการ
คุ้มครองการประดิษฐ์จะมีลักษณะคล้ายกันกับการประดิษฐ์ แต่จะเป็นในลักษณะความคิด
สร้างสรรค์ที่มีระดับอันเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีไม่สูงมาก หรือเป็นการประดิษฐ์คิดค้นเล็กน้อย
และมีประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น รวมถึงกรรมวิธีการผลิตการรักษา หรือการปรับปรุงคุณภาพของ
ผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นหรือทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ตัวอย่างเช่น กลไกของ
เครื่องยนต์ วิธีการเก็บรักษาพืชผักผลไม้ให้สามารถเก็บได้นานไม่ให้นำเสียเร็วเกินไป เป็นต้น⁴⁸

การให้ความคุ้มครองสิทธิบัตร มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่หนึ่ง เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ประดิษฐ์และผู้ออกแบบ ให้ได้รับ
ความชอบธรรมเพราะบุคคลดังกล่าวที่ใช้สติปัญญา ความพยายาม เวลา และเสียค่าใช้จ่ายในการ
ประดิษฐ์ออกแบบ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่มนุษย์และหากสิ่งประดิษฐ์คิดค้น หรือการออกแบบนั้น
ทำให้เกิดผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจ หรือเชิงพาณิชย์ รัฐบาลควรให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าว

วัตถุประสงค์ที่สอง เพื่อให้รางวัลแก่ผู้ประดิษฐ์และผู้ออกแบบเป็นการตอบแทน
เพราะสังคมได้รับประโยชน์จากผลงานที่ผู้ประดิษฐ์และผู้ออกแบบได้คิดค้นขึ้น ทำให้มนุษย์หรือ
ประชาชนที่อยู่ในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้รับความสะดวกสบาย มีความปลอดภัยมากขึ้น
ดังนั้น ผู้ประดิษฐ์และผู้ออกแบบ ควรได้รับความคุ้มครองป้องกันดังกล่าวเพื่อมิให้ผู้อื่นมาแสวงหา
ประโยชน์จากผลงานของตน

วัตถุประสงค์ที่สาม เพื่อสร้างแรงจูงใจให้มีการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ขึ้น ซึ่งการ
ประดิษฐ์คิดค้นต้องใช้สติปัญญาของมนุษย์ในการสร้างสรรค์ผลงานการประดิษฐ์ และเมื่อมีการ
เปิดเผยสาระสำคัญหรือมีการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายอาจทำให้เกิดการลอกเลียนแบบได้ นอกจากนี้
การประดิษฐ์และคิดค้นมีต้นทุนทางด้านเวลา และค่าใช้จ่าย ดังนั้นรัฐมีความจำเป็นต้องให้ความ
คุ้มครองผู้ประดิษฐ์และผู้คิดค้น เพื่อให้เกิดกำลังใจและสร้างความมั่นใจที่จะคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ขึ้น

วัตถุประสงค์ที่สี่ เพื่อผลักดันให้มีการเปิดเผยรายละเอียดของการประดิษฐ์คิดค้น
ใหม่ๆ เพราะจะทำให้สามารถนำรายละเอียดดังกล่าวไปพัฒนาต่อยอดให้มีเทคโนโลยีที่สูงขึ้นโดย
การศึกษา ค้นคว้า วิจัย ดังนั้น ควรให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าวแก่ผู้ประดิษฐ์คิดค้น

⁴⁸ กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2565). *สิทธิบัตร (Patent) คืออะไร*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.ipthailand.go.th/patent-001.html>. [2565, 21 สิงหาคม].

วัตถุประสงค์ที่ห้า เพื่อสร้างแรงจูงใจให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการลงทุนจากต่างประเทศ การให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรสามารถสร้างความมั่นใจในการลงทุน หรือการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่เจ้าของเทคโนโลยีที่มาจากต่างประเทศให้ร่วมลงทุนในประเทศ⁴⁹

2.6 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564

เป็นแผนพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน กล่าวคือ โดยการสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม โดยนำหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นลู่ทางเพื่อพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ผ่านมา การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดทำบนพื้นฐานของแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ หรือยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - พ.ศ.2580) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนรวมถึงการปรับโครงสร้างประเทศเพื่อให้ก้าวไปสู่ประเทศไทย 4.0 รวมถึงการปฏิรูปประเทศ และมีส่วนร่วมในการพัฒนากับภาคีทุกภาคส่วนทั้งในระดับประเทศ ระดับภาค และระดับกลุ่มอาชีพ ในทุกขั้นตอน เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ และทิศทางการพัฒนาประเทศ อีกทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนโดยมีความมุ่งหมายสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”⁵⁰

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560- พ.ศ. 2564) ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ภาพรวมการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จากการศึกษาประเทศไทยประสบปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาการบริหารจัดการภาครัฐ ที่ล่าช้าขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจโลก ปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติ ซึ่งประเทศไทยประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ ต้องเผชิญกับแรงกดดัน และความเสี่ยงในยุคสถานการณ์กระแสโลกาภิวัตน์ ประกอบกับเศรษฐกิจโลกในกลุ่มต่างๆ มีการรวมตัวกันอยากจริงจึงมีการแข่งขันกันสูง เช่น เวียดนาม จีน มีการจ้างแรงงานราคาถูกที่ดึงดูดนักลงทุนต่างชาติ อีกทั้งด้านเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดการเชื่อมโยงกันในสังคมที่ใกล้ชิดกัน

ประเทศไทยมีโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งกลุ่มผู้ใช้แรงงานมีจำนวนลดลง เกิดปัญหาความยากจนในบางภาคพื้นที่ จึงเกิดความเสี่ยงจากโครงสร้างประชากร และในขณะเดียวกันปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม สภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะปัญหาทางสิ่งแวดล้อมนั้น มีการเปลี่ยนแปลง

⁴⁹ ENGINEERING KHON KAEN UNIVERSITY. (2565). *สิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.en.kku.ac.th/>. [2565, 21 สิงหาคม].

⁵⁰ กองนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://plan.bru.ac.th/>. [2565, 21 สิงหาคม].

มากขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชน จึงทำให้ประสบปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติ ที่ส่งผลต่อสังคมและเศรษฐกิจมากขึ้นกว่าในอดีต ขณะเดียวกันปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนในเมือง ดังนั้นจึงต้องมีการบูรณาการ และใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อจัดสรรงบประมาณอันนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่างๆรวมทั้งหมด 20 ประเด็น ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่หนึ่ง ยกระดับศักยภาพของประเทศโดยการพัฒนานวัตกรรมและการนำมาใช้ในการพัฒนาขับเคลื่อนทุกมิติ

การสร้างสรรคสิ่งใหม่ทางด้านเศรษฐกิจในส่วนของกระบวนการผลิตและรูปแบบการผลิต รวมทั้งบริการรูปแบบใหม่ที่มีการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้มีความโดดเด่นที่ชัดเจนเป็นการเฉพาะ และสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศโดยการบูรณาการการพัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และการพัฒนานวัตกรรม⁵¹

ตัวอย่างที่สอง การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยการเร่งสร้างและพัฒนาบุคลากรวิจัยสาขา Science, Technology, Engineering, Mathematics โดยระหว่างสถาบันการศึกษาภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ชุมชน ต้องได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานที่เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันและมีการปรับเปลี่ยนกลไกระบบงานวิจัยและพัฒนาของประเทศทั้งระบบ การสนับสนุนการวิจัยพัฒนาโดยการต่อยอด และการคัดแปลงการพัฒนาเทคโนโลยีไปสู่ความเป็นอัจฉริยะ โดยการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและการผสมผสานเทคโนโลยีรวมถึงผู้ประกอบการทางด้านเทคโนโลยีได้รับการพัฒนา และทุกภาคส่วนการผลิตของประเทศมีความเชื่อมโยงกัน ได้แก่ เกษตรกรรายย่อยวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกับสถาบันวิจัยและสถาบันการศึกษา รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ต้องได้รับการพัฒนายกระดับเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด

ตัวอย่างที่ 3 การปรับโครงสร้างการผลิตและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วงของห่วงโซ่มูลค่า ในการสร้างทักษะการทำธุรกิจที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีในส่วนของผู้ประกอบการ การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ พื้นที่ชายแดนที่มีศักยภาพ อันเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและรองรับการขยายตัวฐานเศรษฐกิจ เพื่อก้าวสู่ประเทศรายได้สูงในอนาคต โดยเน้นการสร้างความเข้มแข็งในปัจจัยพื้นฐานและทุนทางเศรษฐกิจ โดยการเพิ่มศักยภาพให้กับฐานการผลิตและรายได้เดิม

⁵¹ สำนักนายกรัฐมนตรี. *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*.

ตัวอย่างที่ 4 การเพิ่มศักยภาพฐานการผลิตและบริการเดิมในปัจจุบันที่มีศักยภาพ เพื่อต่อยอดและนำไปสู่ฐานการผลิตและบริการโดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้มากขึ้น คู่กับการวางรากฐานเพื่อสร้างและพัฒนาภาคการผลิตและบริการสำหรับอนาคต⁵²

ส่วนที่ 2 การประเมินสภาพแวดล้อมการพัฒนาประเทศ มีสองด้าน ดังนี้

ด้านสถานการณ์และแนวโน้มภายนอก ประกอบด้วย สถานการณ์และแนวโน้ม เศรษฐกิจโลก สังคมโลกสิ่งแวดล้อมโลก ความมั่นคงโลก และการวิจัยและพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ด้านสถานการณ์และแนวโน้มภายใน ประกอบด้วย สถานการณ์และแนวโน้ม เศรษฐกิจและสังคมไทย ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม, การเจริญเติบโตของภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ, ความมั่นคงภายในประเทศ, ความร่วมมือระหว่างประเทศและความเชื่อมโยงเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการ ภาครัฐยังอ่อนแอ⁵³

ส่วนที่ 3 วัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่หนึ่ง สร้างแรงผลักดันในการเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทยและประเทศต่างๆ รวมถึงสร้างสรรค์และมีบทบาทเป็นผู้นำด้านการค้าบริการและการลงทุนในระดับอนุภูมิภาคภูมิภาคระดับโลก

วัตถุประสงค์ที่สอง พัฒนากระจายความเจริญประเทศทุกภูมิภาค เพื่อรองรับการพัฒนายกระดับฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานการผลิตและบริการใหม่

วัตถุประสงค์ที่สาม การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทันสมัย โปร่งใส ภาคภาคีทำงานเชิงบูรณาการ

วัตถุประสงค์ที่สี่ ฟื้นฟู รักษาทรัพยากรธรรมชาติ และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

วัตถุประสงค์ที่ห้า สร้างความเข้มแข็งด้านฐานการผลิตและการบริการรวมถึงขยายฐานการผลิตใหม่โดยการนำนวัตกรรมมาใช้ เพื่อเศรษฐกิจเข้มแข็งสามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

⁵² สำนักนายกรัฐมนตรี. อังอิงแล้วเชิงอรรถที่ 51. หน้า 4-5.

⁵³ สำนักนายกรัฐมนตรี. อังอิงแล้วเชิงอรรถที่ 51. หน้า 7-9.

วัตถุประสงค์ที่หก คนไทยสามารถเข้าถึงทรัพยากร บริการทางสังคม ด้วยความเป็น
 ธรรมชาติการพัฒนาศักยภาพของผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมมีความมั่นคง ชุมชน
 เข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ที่เจ็ด คนไทยมีความรู้ความสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอด
 ชีวิต ที่มีความสมบูรณ์ มีคุณธรรม ระเบียบ วินัย ค่านิยมที่ดี จิตสาธารณะ และมีความสุขในสุขภาวะ
 และสภาพที่ดี ครอบครัวยั่งยืน โดยมีเป้าหมายในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ของแผนพัฒนาฯ
 ในลักษณะภาพรวม เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแผนฯ ประกอบด้วย ลักษณะของคนไทยต้อง
 เป็นคนไทยที่สมบูรณ์, การเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของประชาชนและความยากจนของประชาชนมีจำนวน
 ลดลง, โครงสร้างเศรษฐกิจเข้าสู่ฐานบริการและดิจิทัลทำให้เศรษฐกิจมีความแข่งขันและเข้มแข็ง,
 สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติเกิดการเจริญเติบโตอย่างเป็นมิตรกันทำให้อาหาร พลังงาน และน้ำมีความ
 มั่นคง, สร้างความเชื่อมั่นให้กับนานาชาติจากความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตยที่เกิดความสามัคคี
 เกิดภาพลักษณ์ที่ดี สังคมมีความปลอดภัย เกิดประสิทธิภาพ ทนภัย โปรงใสและสามารถตรวจสอบได้
 ในส่วนของการบริหารจัดการภาครัฐที่มีระบบ รวมถึงการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมจากประชาชน
 โดยการใช้ระบบดิจิทัลในการบริหารจัดการ เป็นต้น⁵⁴

ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ มีจำนวน 10 ยุทธศาสตร์ โดยแบ่งออกเป็น
 ยุทธศาสตร์ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีจำนวน 6 ยุทธศาสตร์และยุทธศาสตร์ที่เป็นปัจจัย
 สนับสนุนจำนวน 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่หนึ่ง การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ มีแนวทางการ
 การพัฒนา ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสมองและทางสังคมอย่างเหมาะสมในกลุ่ม
 เด็กปฐมวัย 2) พัฒนาการใช้ชีวิตเพื่อเข้าสู่ตลาดงาน พัฒนาทักษะการทำงาน ความคิดสร้างสรรค์
 และการคิดวิเคราะห์ 3) ให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพ ลดปัจจัยที่ก่อให้เกิดความ
 เสี่ยงด้านสุขภาพ 4) ผลักดันการพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็งโดยให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วม⁵⁵

ยุทธศาสตร์ที่สอง การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
 มีแนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย 1) สร้างโอกาสการเข้าถึงการศึกษา การบริการด้านสุขภาพ
 มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เพิ่มเบี้ยผู้สูงอายุและคนพิการการ ระบบการจัดเก็บภาษีได้รับการ
 ปรับปรุง ให้แก่กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำสุดให้สามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐที่มีคุณภาพร้อยละ 40

⁵⁴ สำนักนายกรัฐมนตรี. อ้างอิงแล้วเชิงอรรถที่ 51. หน้า 10 - หน้า 11.

⁵⁵ ธนิต ไหลไพบูลย์. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 : การแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่แผน
 ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ*. สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ
 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. หน้า 7.

2) การให้บริการด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการของภาครัฐให้มีการกระจายอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ 3) การให้บริการด้านการศึกษาด้านสาธารณสุข และสวัสดิการของภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ และกระจายอย่างทั่วถึง 4) สร้างและพัฒนาผู้นำชุมชน การจัดสวัสดิการโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้บริการ และจัดการทรัพยากรในชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ยุทธศาสตร์ที่สาม การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน กล่าวคือ ภาคการเกษตร บริการ และอุตสาหกรรมมีความเข้มแข็ง การขยายตัวของเศรษฐกิจมีความยั่งยืนและมีเสถียรภาพ โดยมีมีแนวทางการการพัฒนา ประกอบด้วย 1) การสร้างมาตรฐานที่สูงขึ้น ในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร 2) สร้างศักยภาพที่สูงขึ้นให้กับอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ให้สามารถต่อยอดได้อย่างเข้มแข็ง 4) การพัฒนาอุตสาหกรรมต้องมีการรากฐานสำหรับอนาคต 5) ภาคบริการในการแข่งขันเชิงธุรกิจต้องสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน 6) การส่งเสริมการค้าเพื่ออำนวยความสะดวก ด้านการลงโทษ และให้มีความเป็นธรรม นั้น ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขทางกฎหมายและกฎระเบียบ 7) ในตลาดเงินและตลาดทุน ต้องมีการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบสถาบันการเงินและระบบการเงิน เพื่อเป็นการลดต้นทุนการให้บริการการสนับสนุนการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์ที่สี่ การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีแนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย 1) ปรับปรุงแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐแบบบูรณาการด้วยการพัฒนาหลักเกณฑ์ 2) ส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจระยะยาวพื้นที่ในประเทศร้อยละ 15 อันเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ 3) ผลักดันให้มีการประกาศใช้กฎหมายตามร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. และแผนบริหารจัดการทรัพยากร อย่างเร่งด่วน 4) สนับสนุนให้มีการแปรรูปเป็นพลังงาน และผลักดันให้มีกฎหมายและกลไก เพื่อให้มีการคัดแยกขยะ⁵⁶

ยุทธศาสตร์ที่ห้า การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคงและยั่งยืน แนวทางการพัฒนา จะเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่มีลักษณะสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านความมั่นคงในกลุ่มนานาประเทศ สังคมเกิดความสมานฉันท์ ประเทศมีความพร้อมในการรับมือหากเกิดภัยคุกคามทางการทหาร การโจมตีด้านไซเบอร์ต้องมีความเสี่ยงในลำดับที่ต่ำกว่าลำดับที่ 10 ของโลก อีกทั้งยังต้องมีแนวทางในการป้องกันเหตุทุนสถาบันพระมหากษัตริย์ จังหวัดชายแดนใต้ประชาชนต้องมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การก่อการร้ายต่ำกว่าลำดับที่ 20 ของโลก

⁵⁶ ธนิต ไหลไพบูลย์. อ้างอิงแล้วเชิงอรรถที่ 55. หน้า 8-10.

ยุทธศาสตร์ที่หก การบริหารจัดการภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤตินิชอบ และ
 ธรรมาภิบาลในสังคมไทย มีแนวทางการพัฒนาในด้านการปรับปรุงโครงการหน่วยงาน รวมทั้ง
 บทบาทภารกิจ คุณภาพบุคลากรภาครัฐ ปรับปรุงกระบวนการงบประมาณ การเงินการคลังของ
 ภาครัฐต้องมีการติดตามตรวจสอบโดยมีการสร้างกลไกการทำงาน ป้องกันและปราบปราม
 การทุจริตและประพฤตินิชอบ มีการปฏิรูปกฎหมายในกระบวนการยุติธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นหัวใจ
 หลักในการพัฒนาประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่เจ็ด การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ รวมถึงการ
 พัฒนาพลังงาน การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล โดยให้มีการคมนาคมที่สามารถอำนวยความสะดวก
 ทางการค้า มีศูนย์กลางพลังงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานทดแทน สร้างความมั่นคงและ
 ความปลอดภัยทางไซเบอร์โดยมีการส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ทางธุรกิจ

ยุทธศาสตร์ที่แปด การพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีวิจัยและนวัตกรรม เป็นการ
 พัฒนาด้านผู้ประกอบการ โดยการส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์นวัตกรรมในส่วนของการออกแบบ
 และส่วนของการจัดการธุรกิจ การพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านบุคลากรมีโครงสร้างด้านเทคโนโลยี
 วิทยาศาสตร์ และการบริหารจัดการ ผลักดันและส่งเสริมการลงทุนเชิงพาณิชย์และเชิงสังคม ด้วย
 การสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนาตลาดด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี
 รวมถึงการวิจัยการพัฒนากลุ่มเทคโนโลยีของประเทศไทย

ยุทธศาสตร์ที่เก้า การพัฒนา ภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาในแต่ละ
 ภูมิภาคของประเทศให้มีการพัฒนาเพื่ออย่างเหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจ ซึ่งการพัฒนาแบ่ง
 ออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนาบ้านเมืองให้น่าอยู่ เพื่อสนับสนุนการขยายตัวของสังคมและ
 เศรษฐกิจของแต่ละจังหวัด 2) พัฒนาฐานการผลิตอุตสาหกรรมหลัก บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล
 ตะวันออกของประเทศ ที่มีการขยายตัวอย่างสมดุล 3) พัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจระหว่าง
 ประเทศไทยบริเวณชายแดนที่เป็นพื้นที่เศรษฐกิจใหม่กับประเทศเพื่อนบ้าน⁵⁷

ยุทธศาสตร์ที่สิบ ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา เป็นการพัฒนาด้าน
 การส่งเสริมการลงทุนของไทยในต่างประเทศ รวมถึงให้ประเทศไทยเป็นฐานการลงทุน
 การประกอบธุรกิจ และการบริการ สร้างหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศในอนุภูมิภาค ภูมิภาค และ
 นานาประเทศ อันเป็นการเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

ส่วนที่ 5 การขับเคลื่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยมีการ
 กำหนดหลักการ แนวทางขับเคลื่อน และการติดตามประเมินผล ไว้ในแผนพัฒนาฯ กล่าวคือ เป็น
 ผลลัพธ์ที่ได้จากการขับเคลื่อนแผนพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบ และกลไก การบริหารจัดการ ผู้

⁵⁷ ธนิต ไหลไพบูลย์. อ้างอิงแล้วเชิงอรรถที่ 55. หน้า 11-15.

การปฏิบัติตามแผนที่มีความเชื่อมโยงกันซึ่งความเชื่อมโยงด้านยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาฯ แผนปฏิบัติการ การจัดสรรงบประมาณ แผนเฉพาะด้านอันเป็นการตอบสนองการพัฒนาเชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ และการพัฒนาที่ต่อเนื่องกัน โดยกำหนดประเด็นการพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาฯ ประกอบนโยบายของรัฐ และประเด็นปฏิรูปประเทศที่มีความสำคัญนั้น สิ่งเหล่านี้จะถูกนำมากำหนดเป็นประเด็นบูรณาการ

การปรับปรุงระบบการติดตามประเมินผล เป็นการสะท้อนจากยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาฉบับที่ 12 คู่แผนการปฏิบัติการของกระทรวง และจังหวัด ซึ่งต้องมีความสอดคล้องระหว่างเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ได้กำหนดไว้ อีกทั้งการติดตามและประเมินผลของการดำเนินงานแต่ละหน่วยงานภาครัฐต้องมีความสอดคล้องกัน ซึ่งเป้าหมายและตัวชี้วัดต้องมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน และการกำหนดตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานและการขับเคลื่อนการบูรณาการต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมร่วมกัน⁵⁸

2.7 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 เป็นการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ชาติเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปีข้างหน้า

กำหนดทิศทางการพัฒนาบนพื้นฐานของหลักการแนวคิดที่สำคัญ 4 ประการคือ 1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. แนวคิด resilience 3. เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ 4. โมเดลเศรษฐกิจ ซึ่งวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน

เป้าหมายหลักประกอบด้วย

1) การปรับโครงสร้างสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม ให้มีรายได้ประชาชาติต่อหัวเพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า 300,000 บาท ต่อปี

2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ ดัชนีความก้าวหน้าของคนอยู่ในระดับสูง

3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม

4) เปลี่ยนผ่านการผลิตและการบริโภคไปสู่ความยั่งยืน ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

ลดลง

⁵⁸ สำนักนายกรัฐมนตรี. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. หน้า 204.

5) สร้างความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยง กล่าวคือ ความสามารถในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ประกอบด้วย โรคระบาด การเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ ความก้าวหน้าทางดิจิทัล ประสิทธิภาพภาครัฐ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับดังกล่าว กำหนดมิติการพัฒนา 4 มิติ และ 13 หมุดหมาย ได้แก่

1) มิติภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย ประกอบด้วย 6 หมุดหมาย ได้แก่

(1) เป็นประเทศชั้นนำ ด้านสินค้าเกษตร และเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง ใช้เทคโนโลยี เพื่อยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

(2) เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน ลดการท่องเที่ยวที่ เน้นปริมาณ สร้างการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์

(3) เป็นฐานการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าที่สำคัญของโลก สร้างความพร้อมให้ ผู้ประกอบการไทยส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศและเตรียม โครงสร้างพื้นฐานรองรับการใช้งาน ยานยนต์ไฟฟ้า

(4) เป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง ยกย่องบริการทาง การแพทย์และสุขภาพด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงและอัตลักษณ์ไทย

(5) เป็นประตูการค้าการลงทุน และยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญของภูมิภาค พัฒนาร่วมมือทางการค้าและการลงทุนกับต่างประเทศปรับปรุงระบบคมนาคมและ โลจิสติกส์ ให้เชื่อมโยงแบบไร้รอยต่อ

(6) ไทยเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะและอุตสาหกรรมดิจิทัลของ อาเซียนผลักดันการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในทุกภาคส่วนต่อยอดอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ไปสู่ อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ

2) มิติโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย 3 หมุดหมาย ได้แก่

(7) มี SMEs ที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และสามารถแข่งขันได้ สนับสนุนให้ SMEs เข้าถึงเทคโนโลยีและแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมสร้างการแข่งขันที่เป็นธรรมระหว่าง SME กับราย ใหญ่

(8) มีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เดิมโตได้อย่างยั่งยืน กระจายความ เจริญไปสู่ระดับพื้นที่และสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก

(9) ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสมสนับสนุนครัวเรือนยากจนให้เข้าถึงการศึกษาและการพัฒนาทักษะอาชีพสร้างความคุ้มครองทางสังคมที่เหมาะสมและครอบคลุมคนทุกกลุ่ม

3) มติความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 2 หมายเหตุ ได้แก่

(10) ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ ไทยนำขยะและของเสียมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์เพิ่มการใช้พลังงานสะอาดเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

(11) ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปรับการใช้ที่ดินให้เหมาะสมจัดทำระบบจัดการน้ำที่สอดคล้องกับภูมิประเทศและภูมิอากาศพัฒนาการแจ้งเตือนภัยให้แม่นยำและทันเวลา

4) มติปัจจัยผลักดันการพลิกโฉมประเทศ ประกอบด้วย 2 หมายเหตุ ได้แก่

(12) ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต เพิ่มกำลังคนคุณภาพรองรับภาคการผลิตเป้าหมายและพัฒนาระบบนิเวศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(13) ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน เปลี่ยนรูปแบบการทำงานของภาครัฐให้เป็นดิจิทัลและปรับโครงสร้างของภาครัฐให้ยืดหยุ่น⁵⁹

2.8 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2572/2550

ศาลฎีกามีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 36

“จากบทบัญญัติ พ.ร.บ. สิทธิบัตรฯ มาตรา 36 ทวิ ผลผลิตภัณฑ์ที่ให้อาหารสัตว์ปีกของจำเลยที่ 1 จะถือว่าละเมิดสิทธิบัตรการประดิษฐ์ที่ให้อาหารสัตว์ปีกของโจทก์ ต่อเมื่อการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ที่ให้อาหารสัตว์ปีกของจำเลยที่ 1 มีขอบเขตของการประดิษฐ์ตามที่ระบุในข้อถ้อยสิทธิของสิทธิบัตรการประดิษฐ์ที่ให้อาหารสัตว์ปีกของ โจทก์ ขอบเขตของการประดิษฐ์ตามข้อถ้อยสิทธิในสิทธิบัตรของโจทก์มีเพียงใดจะต้องพิจารณาถึงลักษณะของการประดิษฐ์ตามที่ระบุในรายละเอียดการประดิษฐ์และรูปเขียนประกอบด้วย ขอบเขตของการประดิษฐ์ดังกล่าวย่อมคลุมถึงลักษณะของการประดิษฐ์ที่แม้จะมีได้ระบุในข้อถ้อยสิทธิโดยเฉพาะเจาะจง แต่เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ประโยชน์ใช้

⁵⁹ กองนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ.2566-2570*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://plan.bsru.ac.th/>. [2565, 3 พฤศจิกายน].

สอย และทำให้เกิดผลทำนองเดียวกับลักษณะของการประดิษฐ์ที่ระบุในข้อถือสิทธิตามความเห็นของบุคคลที่มีความชำนาญในระดับสามัญในศิลปะหรือวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์นั้นด้วย สิทธิบัตรการประดิษฐ์ที่ให้อาหารสัตว์ปีกของโจทก์มีข้อถือสิทธิรวม 11 ข้อ ส่วนผลิตภัณฑ์ให้อาหารสัตว์ปีกของจำเลยที่ 1 ได้รับสิทธิบัตรในสหรัฐอเมริกา นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับขอบเขตการประดิษฐ์ตามที่ระบุในข้อถือสิทธิของสิทธิบัตรให้อาหารสัตว์ปีกของโจทก์แล้ว จะเห็นได้ว่าการปรับความดันและลึกของกระทะที่ให้อาหารสัตว์ปีกของจำเลยที่ 1 และตามข้อถือสิทธิข้อ 2 และรูปที่ 9 ของสิทธิบัตรของจำเลยที่ 1 มีวิถีทางในการปรับโดยมีชิ้นส่วน ที่มีการเชื่อมกันโดยไม่มีการเคลื่อนไหวยาวตามกันระหว่างวงแหวนและกระทะอาหารเช่นเดียวกับข้อถือสิทธิในสิทธิบัตรของโจทก์ข้อ 1, 2 และ 4 ทั้งกรรมวิธีการใช้ที่ให้อาหารสัตว์ปีกของจำเลยที่ 1 ก็ไม่ต่างกับกรรมวิธีตามข้อถือสิทธิในสิทธิบัตรของโจทก์ข้อ 10 และ 11 โดยโครงสร้างหลักและกรรมวิธีการใช้ ตลอดจนประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ให้อาหารสัตว์ปีกของจำเลยที่ 1 เป็นเช่นเดียวกับของโจทก์ แม้จะมีข้อแตกต่างกันในข้อปลีกย่อย ก็ถือได้ว่าผลิตภัณฑ์ให้อาหารสัตว์ปีกของจำเลยที่ 1 มีขอบเขตของการประดิษฐ์เช่นเดียวกับที่ระบุในข้อถือสิทธิของสิทธิบัตรการประดิษฐ์ที่ให้อาหารสัตว์ปีกของโจทก์ การที่จำเลยที่ 1 ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว และให้จำเลยที่ 3 นำเข้ามาในราชอาณาจักร จึงเป็นการร่วมกันละเมิดสิทธิบัตรของโจทก์ แม้จำเลยที่ 1 จะได้รับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวในประเทศสหรัฐอเมริกาและดินแดนใต้หวัน แต่จำเลยที่ 1 ก็มีได้ว่าจะได้รับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ดังกล่าวมาก่อนโจทก์ จึงไม่มีผลทำให้การกระทำของจำเลยที่ 1 ไม่เป็นการละเมิดสิทธิบัตรของโจทก์ เมื่อโจทก์ได้รับสิทธิบัตรดังกล่าวจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ของประเทศไทยแล้ว โจทก์ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตาม พร.บ.สิทธิบัตรฯ มาตรา 36 ที่บุคคลอื่นจะละเมิดมิได้ ที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางพิพากษาให้จำเลยที่ 1 และที่ 3 หยุดการกระทำการละเมิดสิทธิบัตรการประดิษฐ์ที่ให้อาหารสำหรับสัตว์ปีก และวิธีการนำเอาลูกไก่เข้าไปในกรงเลี้ยง ตามสิทธิบัตรของโจทก์ โดยห้ามผลิตและนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ละเมิดสิทธิบัตรจึงชอบแล้ว”⁶⁰

จากคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นการกระทำความผิดอันเป็นการละเมิดสิทธิบัตรการประดิษฐ์ มาตรา 36 ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 นั้น สามารถบ่งชี้ให้เห็นได้ว่าปัจจุบันประเทศไทยมีการกระทำละเมิดสิทธิบัตร ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 จนศาลฎีกามีคำวินิจฉัยลงโทษผู้กระทำละเมิด ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ให้ความคุ้มครองผู้เป็นเจ้าของสิทธิบัตร

⁶⁰ ศาลฎีกา. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6572/2550. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://deka.supremecourt.or.th/search>. [2565, 12 กันยายน].

หากมีบุคคลกระทำละเมิดสิทธิบัตรต้องได้รับโทษตามกฎหมาย ทั้งนี้ มีบทลงโทษดังกล่าว
เป็นบทลงโทษทางอาญา ประกอบด้วยโทษปรับ โทษจำคุก และโทษทั้งจำทั้งปรับ